Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

Analýza vlivu vybraných dávek státní sociální podpory na porodnost v České republice po roce 2000

Autor: Denisa Brossová

Vedoucí práce: abs. v. š. Ondřej Prachař, MSc

Rok: 2015

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Denisa Brossová

V Praze, dne 10. 5. 2015

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Ondřeji Prachařovi, MSc za rady a připomínky při psaní této práce a mamince za podporu v bakalářském studiu.

Zadání práce

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářské a sociální politiky

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Denisa Brossová**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Národní hospodářství

Název tématu: **Analýza vlivu vybraných dávek státní sociální podpory na porodnost v České republice po roce 2000**

Zásady pro vypracování:

1. 1. Cílem bakalářské práce bude vyhodnotit data vybraných zkoumaných ukazatelů a zjistit, zda dávky státní sociální podpory, jakožto jeden z hlavních nástrojů rodinné a pronatalitní politiky státu jsou účinné a tím pádem působí na porodnost v České republice.
   2. Ve většině zemí západní a severní Evropy, včetně České republiky, se můžeme setkat s takzvaným regresivním typem populace. Tento demografický typ věkové struktury obyvatelstva ukazuje na vymírající populaci v těchto zemích a znamená to, že převládající složkou jsou lidé v postproduktivním věku. Jedním z hlavních důvodů, proč se tak děje, je kontinuální snižování intenzity porodnosti ve vyspělých zemích. Dávky státní sociální podpory patří mezi jedny z hlavních nástrojů, jež jsou určeny k ovlivnění a oživení pronatalitní a rodinné politiky v dané zemi. V práci se proto budu zabývat hypotézou, že výší dávek státní sociální podpory je možné ovlivnit porodnost v České republice.
   3. V teoretické části budou popsány základní demografické pojmy a vybrané dávky státní sociální podpory. Dále bude obecně popsána populační politika, základní typologie rodinné politiky a trendy vývoje populace v České republice.
   4. V praktické části bude využito srovnávání a analýzy vybraných statistických dat a demografických a ekonomických ukazatelů, za pomoci kterých zhodnotím vývoj výdajů na dávky státní sociální podpory a vývoj porodnosti. Dále bude využito regrese získaných hodnot, kde si zvolím jako vysvětlující proměnou vybrané dávky a vysvětlovanou proměnou bude porodnost. Na základě výpočtu regrese vyhodnotím, zda dávky státní sociální podpory ovlivňují porodnost.

Rozsah práce: 45 stran

Seznam odborné literatury:

1. LOUŽEK, M. *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik.* Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-35-3.
2. KALIBOVÁ, K. – PAVLÍK, Z. – VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-012-4.
3. ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie.* Praha: Codex Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-43-4.
4. SIROVÁTKA, T. *Rodina, zaměstnání a sociální politika.* Brno: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2006. ISBN 80-7326-104-9.
5. 4.BURCIN, B. – KUČERA, T. Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003-2065. Praha: Demo Art, 2004. ISBN 80-86746-01-1.

Datum zadání bakalářské práce: březen 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2015

Denisa Brossová
Řešitelka

abs. v. š. Ondřej Prachař, MSc
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Bakalářská práce řeší vliv vládních výdajů na vybrané dávky státní sociální podpory na porodnost v České republice po roce 2000. Cílem práce je analyzovat vývoj vládních výdajů na dávky státní sociální podpory a nalézt zde případnou formu vzájemného vztahu těchto proměnných. Práce se zaměřuje konkrétně na popis vývoje vybraných dávek státní sociální podpory, na vývoj vládních výdajů na tyto dávky a také na vývoj porodnosti v České republice. Zvolené téma bylo řešeno pomocí číselné komparace a lineární regrese. Provedeným výzkumem se došlo k závěru, že mezi zkoumanými proměnnými je patrná korelace, a dále, že vládní výdaje na dávky státní sociální podpory a porodnost v druhé polovině zkoumaného období klesají. Na základě zjištěné korelace daných dat je možné se domnívat, že se tyto proměnné mohou vzájemně ovlivňovat. Závěr práce pak udává, jakým směrem by se mohl vyvíjet budoucí výzkum dané problematiky.

Klíčová slova: Sociální podpora, rodinná politika, populační politika, dávky státní sociální podpory, vládní výdaje, porodnost, podpora porodnosti

JEL klasifikace: H53, I38, I30, Z18

Abstract

This thesis focuses on the impact of chosen state social support benefits on birth rate in the Czech Republic after 2000. It aims to analyse development of governmental expenditures on social support benefits and to find mutual influence. The thesis describes development of social support benefits in detail, development of governmental expenditures and development of birth rate in the Czech Republic. The task was solved using numerical comparison and liner regression. The outcome of this research is that there might be correlation and also that social support benefits and birth rate declines in the second half of the period under review. Based on the correlation found, it is possible to assume, that these factors might affect each other. The conclusion indicates, which way a future research might continue.

Key words: Social support, family policy, population policy, state social support benefits, governmet expenditures, birth rate, natality support

JEL classification: H53, I38, I30, Z18

Obsah

ÚVOD 9
1. TEORETICKÁ ČÁST 10
1.1 ZÁKLADNÍ POJMY 10
1.1.1 DEMOGRAFIE 10
1.1.2 PLODNOST A PORODNOST 11
1.1.3 VĚKOVÁ PYRAMIDA 12
1.2 POPULAČNÍ POLITIKA 13
1.2.1 DEFINICE POPULAČNÍ POLITIKY 14
1.3 RODINNÁ POLITIKA 15
1.3.1 DEFINICE RODINY 15
1.3.2 ZMĚNY V RODINĚ 16
1.3.3 DEFINICE RODINNÉ POLITIKY 19
1.3.4 ZÁKLADNÍ MODELY RODINNÝCH POLITIK 20
1.4 VÝVOJ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE 22
1.4.1 ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA (1918-1938) 22
1.4.2 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA (1938-1945) 24
1.4.3 OBYVATELSTVO V LETECH 1945-1991 24
1.4.4 OBDOBÍ OD SAMETOVÉ REVOLUCE (1989-1995) 25
1.4.5 AKTUÁLNÍ POPULAČNÍ VÝVOJ A PROGNÓZY 26
2. PRAKTICKÁ ČÁST 29
2.1 DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY 29
2.1.1 PŘÍDAVEK NA DÍTĚ 29
2.1.2 PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ 33
2.1.3 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK 34

2.1.4 PORODNÉ 36
2.2 VÝVOJ PORODNOSTI V ČR PO ROCE 2000 38
2.3 VÝVOJ VLÁDNÍCH VÝDAJŮ PO ROCE 2000 42
2.4 KOMPARACE VYBRANÝCH UKAZATELŮ 45
2.4.1 ČÍSELNÁ KOMPARACE 45
2.4.2 REGRESNÍ ANALÝZA 50
2.5 SHRNUTÍ 52
ZÁVĚR 54
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ 56
SEZNAM LITERATURY 57
PŘÍLOHY 59

ÚVOD

Ve většině vyspělých zemí západní a severní Evropy, včetně České republiky, se již dlouho setkáváme s problémem, jakým je nízký populační růst. Tento jev je také jedním z hlavních důvodů stárnutí populace, to znamená neustálého nárůstu počtu obyvatel v postproduktivním věku. Tyto trendy vzbuzují obavy jednotlivých států, ať už je to obava ze zpomalování ekonomického vývoje zemí díky absenci ekonomicky produktivní složky obyvatelstva, nebo například zvyšování vládních výdajů na zdravotní péči, starobní důchody a podobně.

Země se snaží proti těmto problémům s nízkou porodností bránit inovacemi, zlepšením a zefektivněním pronatalitní, ale i rodinné politiky. V České republice jsou právě dávky státní sociální podpory jedny z hlavních nástrojů, jimiž se snaží stát bojovat, mimo jiné, právě s nízkým populačním růstem.

Cílem této bakalářské práce je popsat a zanalyzovat vývoj vládních výdajů na vybrané dávky státní sociální podpory, jakými je rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné a vývoj porodnosti v České republice. Zhodnotit hypotézu, že výší dávek státní sociální podpory je možné ovlivnit porodnost v ČR a podat rozbor současné situace a podklad pro úvahy o dalším směřování politiky v našem státu.

První část práce vymezuje základní demografické pojmy a vybrané dávky státní sociální podpory. Druhá kapitola stručně popisuje populační politiku a základní typologii rodinné politiky. Dále popíše základní vývoj populace v České republice.

Analytická část práce je členěna do devíti subkapitol, v nichž jsou analyzovány jednotlivé dávky státní sociální podpory z hlediska velikosti vládních výdajů, a následně jsou porovnány s vývojem porodnosti. V prvních podkapitolách se práce věnuje jednotlivým typům dávek, kde zkoumá vývoj vládních výdajů z dat, které jsou získány od Ministerstva práce a sociálních věcí a dále se zaměřuje na jejich problematiku, co se týče například jejich změn či politických rozbrojů za sledované období. Pokračuje analýzou vývoje porodného z dat Českého statistického úřadu. V závěru práce, jsou shrnuty a okomentovány získaná data a je provedena syntéza daných proměnných, kde je pomocí lineární regrese posouzena závislost těchto hodnot.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 ZÁKLADNÍ POJMY

Pro pochopení problematiky porodnosti a dalších souvisejících témat bude zapotřebí definovat základní termíny, se kterými se v průběhu této práce budeme konfrontovat.

1.1.1 DEMOGRAFIE

Tímto termínem označujeme společenský vědní obor či disciplínu, která má za hlavní cíl především zkoumat jevy a procesy, které se primárně týkají reprodukcí lidské populace. Počátky této vědy můžeme zařadit již do poloviny 17. století, kde se s ní můžeme setkat v práci Johna Graunta, která se zabývala obtížemi s úmrtností v Anglii, přesněji v Londýně. Pokud se však tážeme, kdo přišel první s označením této vědy termínem demografie, musíme zmínit jméno Achilla Guillarda, který dal této vědě jméno až v19. století (Roubíček, 1997).

Jestliže chceme vysvětlit etymologický původ slova, musíme se obrátit k řeckému jazyku, z něhož pochází. Demografie je složenina dvou slov: *„1. démos (původně „obec“ jako základní jednotka starořecké samosprávy, obvykle dnes předkládáno ve významu „lid“) a 2. grafein [„psáti“, tedy ve složeninách typu (—)grafie překládáno dnes nejčastěji jako „(—)pis“]“* (Roubíček, 1997, s. 15)

Jak již bylo na začátku zmíněno, tato vědní disciplína se zabývá lidskou reprodukcí, jejími procesy a zákonitostmi. Výsledky zkoumání jsou zajímavé nejen pro účely biologické, nebo sociologické, v dnešní době již čím dál tím více využíváme demografické výzkumy, prognózy a analýzy, například pro různé ekonomické, či socioekonomické studie. Populační vývoj a jeho účinky se začínají projevovat až po poměrně dlouhé době, i přesto je velmi důležité, aby stát svou hospodářskou, natalitní i rodinou politiku začal formovat, měnit a přizpůsobovat již dnes, a k tomu mu dopomáhají právě demografické prognózy a analýzy (Roubíček, 1997).

V historii se můžeme setkat s několika směry a teoriemi, které jsou označovány jako subdisciplíny demografie a týkají se populace. Teorie populační, která nám ukazuje makrospolečenské teorie zabývající se hledáním vztahů mezi populací, ekonomickými faktory a celkovým vývojem obyvatelstva. Dále můžeme zkoumat teorii v mikro-sociálním měřítku, kde řešíme chování uvnitř menších celků, například rodiny.

Na základě pozorování těchto procesů pak můžeme vysvětlit právě populační jevy, nebo mohou informace sloužit jako podklady k dalším zkoumáním.(Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009)

Mezi nejdiskutovanější směry patří malthusiánství. Tento směr je pojmenován po anglickém ekonomovi Thomasovi Robertovi Malthusovi a vznikl koncem 18. století. Autor se zabývá univerzálním populačním zákonem, který je založen na myšlence, že populace roste geometrickou řadou, která nekoresponduje s pomalou mírou růstu potravin a jiných zdrojů potřebných pro udržení lidstva. Jeho návrhem pro zabránění scénáře přelidnění planety byla účinná kontrola množství populace, kterou viděl ve formě návrhů k sexuální zdrženlivosti mimo manželství nebo odkládání sňatků na pozdější dobu. Touto teorií se inspirovala řada vědců, přesto v pozdější době byla samotnou historií a jejím vývojem vyvrácena. Malthusiánství si našlo též mnoho kritiků a jako směr, který stojí na diametrálně odlišné straně, můžeme uvést populacionismus. Populacionismus je pro rychlý růst populace, ve kterém je spatřována ta nejlepší možnost pro hospodářský a ekonomický rozvoj a zlepšení situace státu (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009).

Touto tématikou se zabývalo spousty dalších vědců, filosofů, ekonomů a snahu najít odpověď na otázky týkající se populace můžeme najít i v utopistické literatuře.

Demografie tedy není vědou statickou, její aktuálnost je zcela zřejmá a v propojení s dalšími společenskými vědami je nápomocna i v této práci (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009).

1.1.2 PLODNOST A PORODNOST

Na začátek je třeba si říci, že termíny plodnost a porodnost jsou označení, která jsou svým významem odlišná, ale zabývají se stejným tématem, jakým je přirozená reprodukce populace. Pro to, abychom nezaměňovali tyto dva ukazatele, je třeba si definovat, co tyto pojmy vlastně znamenají. Úroveň porodnosti neboli natality je odvislá od úrovně plodivosti, jinak řečeno fekundity muže a ženy a jejich schopnosti se reprodukovat. Výsledným vyjádřením efektu plodivosti obyvatelstva dané země, či populace je počet živě narozených dětí k objemu rodivého kontingentu, tedy počtem žen mezi 15 a 50 lety, toto vyjádření je označováno jako (obecná) plodnost neboli fertilita. Plodnost souvisí zejména s obnovou rodivého kontingentu a počtem žen, které jsou označovány za potencionální rodičky.(Roubíček, 1997)

Porodnost zato úzce souvisí s celkovým populačním růstem, ale také může být například ukazatelem stupně určitého sociálního vývoje populace. Porodnost, jak již samotný název naznačuje, je spojená s porodem. Porodem rozumíme moment, kdy dítě opustí matčino tělo. Narozené děti poté dělíme na živě a mrtvě narozené.(Roubíček, 1997)

*„Nejjednodušším ukazatelem porodnosti je takzvaná hrubá míra porodnosti, která udává počet živě narozených dětí na 1000 obyv. středního stavu sledované populace (nejčastěji v ročním vymezení).“(*Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, str. 33) Hrubá míra porodnosti, někdy používána jako synonymum pro hrubou míru živorodnosti, tedy podíl živě narozených.

1.1.3 VĚKOVÁ PYRAMIDA

Věková pyramida představuje ukazatel, který dokáže pomocí získaných dat graficky znázornit věkovou strukturu obyvatelstva pro daný, námi vymezený územní celek.

K zobrazení je využit histogram, kde máme dvě osy, které jsou postavené naproti sobě a znázorňují osu věku muže, proti ose věku ženy. Histogram se tvoří obvykle po jednoletých, nebo nejčastěji pětiletých věkových skupinách. Na vodorovné ose se značí celkové zastoupení dané věkové skupiny, které může být zobrazováno v absolutních číslech, nebo v relativním vyobrazení, které se uvádí obvykle na 1000 obyvatel. Na svislé ose pak najdeme věk daného celku obyvatelstva (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009).

Při grafickém zpracování věkové pyramidy můžeme určit 3 základní typy věkové struktury. S tímto dělením přišel demograf Axel Gustav Sundbärg, původem ze Švédska, který je odvodil od početního zastoupení dětské a postreprodukční složky obyvatel. Prvním typem je **složka progresivní**, která se vyznačuje výraznou převahou dětské složky nad postreprodukční. Jako druhý typ uvádí **stacionární**, kde jsou obě zmíněné složky téměř v rovnováze a znamená to též, že obyvatelstvo se početně prakticky nemění, jinak řečeno neroste. Poslední je typ **regresivní** a zde je to přesně naopak jako tomu bylo u prvního, tedy postreprodukční složka obyvatelstva převažuje nad složkou dětskou. U regresního typu tak dochází k dlouhodobému snižování počtu obyvatel, tento jev je obvyklý převážně u vyspělejších zemí světa.(Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009)

Podle věkové pyramidy je možné se částečně orientovat v historických událostech, které mají dopad na obyvatelstvo jednotlivých zkoumaných územních celků, jakým je například pro nás Česká republika. Jednotlivé nerovnoměrnosti, lze také říci zářezy, ve věkové pyramidě mohou odrážet významné události, kterými mohou být nějaké velké změny ve společnosti, jako jsou například války či hospodářské krize a podobně, které ovlivňují úroveň populace a její reprodukce. Tyto výkroje ve věkové pyramidě v průběhu dějin bývají vyrovnávány často opačným efektem, jakým jsou takzvané natalitní vlny, kdy dochází naopak ke zvýšenému počtu narozených dětí, a tak dává vzniknout silné generaci dané věkové struktury. Jednotlivé zářezy, nebo naopak výběžky se s postupem času reprodukují a posouvají se do vyšších let, kde se pomalu vytrácejí. Všechny tyto nerovnosti v rozložení populace mohou způsobovat do budoucna problémy, které se mohou dotknout více oblastí politiky státu a je proto potřebné řešit tyto socioekonomické otázky s předstihem.(Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009)

1.2 POPULAČNÍ POLITIKA

Mnozí lidé v dnešní společnosti jsou přesvědčeni o tom, že v dohledné době je nepravděpodobné, aby došlo k samovolnému zvyšování porodnosti, které by dokázalo udržet míru populace na úrovni, kterou máme nyní. Proto je důležité, aby stát podporoval zvyšování míry porodnosti a zasahoval tak do toho tématu. V Evropě existují i jednotlivé populační komise zřizované jednotlivými vládami, které mají za úkol starat se o tyto problémy, týkající se reprodukce populace v daných zemích.(Loužek, 2004)

Pokud vezmeme v potaz tezi, která říká, že muži a ženy propočítávají své náklady a výnosy svého rozhodnutí pořídit si dítě, pak můžeme říci, že vládní výdaje na pronatalitní politiku do jisté míry ovlivňují jejich chování. Samozřejmě musíme zmínit, že populační opatření nedokáží plně pokrýt náklady na pořízení potomka, ale může to být jedna z věcí, která přiměje rodiče přiklonit se k rozhodnutí pořízení potomka do rodiny. V dnešní době se též stále zvyšují náklady obětované příležitosti, které jsou spojené s pořízením dítěte, a tak i z tohoto důvodu dochází ke snižování porodnosti ve vyspělých zemích západní Evropy a samozřejmě i v některých dalších zemích na světě. Podle Roubíčka (1997, str. 22) populační politika je ze své povahy dlouhodobého charakteru a má ovlivňovat populační vývoj podle toho, jaké jsou priority daného státu. Loužek (2004, str. 57) však tvrdí, že tyto pronatalitní snahy státu o snížení nákladů na pořízení potomka mohou

přispět ke zvýšení porodnosti, ale působení těchto opatření bude mít spíše krátkodobý charakter, jelikož dlouhodobé trendy poklesu porodnosti zvrátíme jen velmi obtížně. I přes tato odlišná tvrzení lze téměř s jistotou konstatovat, že důležitým faktorem zabraňujícím do jisté míry snižování populace jsou pro-populační politiky, určené k zamezování vznikajících problémů (tlak na penzijní systémy, zvyšování výdajů na zdravotnický systém) s tímto trendem spojených. Pro fungování státu hraje tedy populační politika důležitou roli a je třeba, aby byla co nejvíce efektivní (Loužek, 2004).

1.2.1 DEFINICE POPULAČNÍ POLITIKY

Pro určení, co vlastně populační politika znamená, neexistuje ucelená teorie, ale například každá vláda si může přetvořit tuto politiku do jisté míry k obrazu svému. Některá počítá do své populační politiky jak přímé, tak i nepřímé intervence, některá naopak jen přímé, nebo jen nepřímé, takže i hledisko porovnávání účinnosti mezi jednotlivými politikami je často dosti obtížné.

Roubíček (1997, str. 23) uvádí rozlišení populační politiky, za prvé, podle cílů, které si klade. Ty mohou být kvantitativní, které se zaměřují především na zvětšení, nebo zmenšení počtu obyvatel a strukturální, ty se zaměřují na kontrolu a ovlivnění struktury obyvatelstva. Za druhé, podle prostředků, kterých užívá, a to na stimulační, represivní, nebo selektivní. Stimulační prostředky mají obvykle podobu například různých výhod určitým skupinám obyvatelstva, které jednají v souladu s danou populační politikou státu. Oproti tomu represivní prostředky, jak už z názvu plyne, využívají určitých druhů represe v podobě postihů, a to proti obyvatelům, kteří jednají naopak v nesouladu s populační politikou. Další a poslední prostředek je selektivního rázu, což znamená, že některé osoby jsou předem vyloučeny. To je častý jev u migračních politik některých států. Třetí a poslední rozlišení je podle předmětu svého působení, a to na natalitní a migrační politiku. Natalitní politika může být zaměřena buď na podporu porodnosti, tu nazýváme pronatalitní, nebo je zaměřena naopak na snahu omezit porodnost a můžeme jí též označit pojmem antinatalitní. Migrační politika se primárně zabývá regulací zahraničního stěhování.

Loužek (2004, str. 59) uvádí další pojetí toho, jak můžeme dělit a rozlišovat populační politiku. Podle autora se populační politika dělí na užší a širší pojetí. Užší pojetí

obsahuje nějaký souhrn opatření, která jsou přímo přijata k ovlivňování populačního růstu nebo určitých demografických ukazatelů. Široké pojetí populační politiky zahrnuje soubor jednotlivých politik státu, které mají přímo, nebo nepřímo vliv na demografické proměnné a populační růst.

Populační politika velmi úzce souvisí s politikou sociální i rodinnou. Vlády natalitní politice důvěřují méně a zaměřují se více na politiku rodinnou. V další kapitole proto probereme další aspekty rodinné politiky, jako je její definice, historické změny instituce rodiny a určíme si její základní typy.(Roubíček, 1997)

1.3 RODINNÁ POLITIKA

V poslední době je čím dál tím diskutovanějším tématem napříč vědeckým spektrem, ale i širokou veřejností zkoumání významu a důležitosti rodiny pro dnešní společnost. Uvolňování rodinných vazeb je pro moderní společnost čím dál tím častějším jevem, jež mnozí považují za jev negativní, jelikož rodině přikládají velký význam pro společnost a uvádějí ji jako hlavní jednotku pro fungování státu. Diskutovaný je například počet dětí v jednotlivých rodinách, zda je pořízení potomka pro ženu a muže otázkou převážně ekonomickou, či se jedná o faktory méně uchopitelné z hlediska měřitelnosti těchto vlivů na pořízení potomka do rodiny. V této kapitole se tedy budeme věnovat definici rodiny a rodinné politiky, pro pochopení její důležitosti a funkce ve společnosti. Dále je zde proveden kratší exkurz do historie vývoje rodiny proto, abychom mohli posoudit změny, které v poměrně krátké době přeformovali rodinu do jiné podoby. Na závěr této kapitoly si uvedeme typy rodinné politiky, kde se budeme věnovat hlavně rozdělení podle G. Esping-Andersena (Holub, Martin a kol., 2010).

1.3.1 DEFINICE RODINY

Pro pochopení toho, čím, nebo respektive kým se rodinná politika zaobírá, si nejdříve uvedeme, co to vlastně rodina je, a jak ji jednotliví autoři popisují. Kalibová, Pavlík, Vodáková (2009, str. 43) popisují rodinu jako nejdůležitější společenskou skupinu, která je základní ekonomickou i sociální jednotkou, jejíž hlavním cílem je prvotně reprodukce a výchova potomků. Děti přejímají od rodičů obyčeje a návyky chování, jakým se poté prezentují ve společnosti. *„Rodina je doménou tzv. reprodukčního chování. Toto chování*

*vyrůstá z biologických i sociálních procesů. Proto demografie, která se jím zabývá, aby mohla určit populační trendy (odvozené hlavně od ukazatelů porodnosti a plodnosti), musí brát zřetel na sociální zvyklosti a sociální podmínky.“(*Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, str. 23)

Roubíček (1997, str. 2007) mluví dále o rodině, jako o skupině osob, které jsou svázány společnými pokrevními vazbami. Tuto skupinu můžeme dále členit na takzvanou malou rodinu, která čítá nejbližší příbuzné jako je matka, otec a děti a velkou rodinu, kterou si můžeme představit pod vícegeneračními rodinami, které jsou dnes již velmi ojedinělé uskupení. Ve vyspělých zemích se již tyto rozvětvené rodiny, které žijí pospolu, vyskytují stále méně často a jsou časově řazeny spíše do období 19. století a místně se řadí především na venkov.

Rodina je tedy jakýmsi základním stavebním kamenem společnosti. Dochází v ní k přípravě člověka na život. Tato jednotka není plně nahraditelná žádným jiným celkem, jelikož náhradní subjekt nemůže plně poskytnout člověku mravní, sociální, ekonomickou, či emocionální výchovu, jakou by mu poskytla právě rodina. Pro každý stát je rodina nezbytně důležitým uskupením, a proto by se měl sám zasazovat o její ochranu a s tím související procesy. Proto též politiky většiny zemí dbají na ochranu rodičovství, rodiny a manželství a dalších jevů spojených s vývojem rodiny prostřednictvím rodinné politiky státu (Holub, Martin a kol., 2010).

1.3.2 ZMĚNY V RODINĚ

Pro pochopení změn v rodinných politikách státu nebo v reprodukčním chování, kterými za posledních několik desítek let prošly vyspělé země, si je třeba vysvětlit historickou proměnu rodiny, která je považována za základní fungující jednotku společnosti. Nyní si tedy provedeme krátký exkurz do historie vývoje rodiny, abychom pochopili její mechanismy, reprodukční chování a její reakce na externí faktory, tedy impulsy zvenčí (Holub, Martin a kol., 2009).

Jedním z průlomů v historii lidstva byla dobrovolná kontrola porodnosti. Na konci 18. a počátku 19. století začalo v západní Evropě docházet ke změnám v porodnosti a populačním vývoji, které jsou považovány za revoluční. Tento proces je označován jako demografická revoluce, popřípadě může být též označován jako první demografický přechod. K druhému demografickému přechodu, tedy době, kdy došlo k dalším

významným změnám v demografickém a rodinném chování, docházelo v 60. letech 20. století (Holub, Martin a kol., 2009).

K demografickým změnám u nejvyspělejších zemí začalo docházet již v 19. století. Zatímco pokles úmrtnosti jsme mohli připisovat neustálému zlepšování životní úrovně, pokroků v lékařství a vyššímu stupni hygieny, pokles porodnosti si vyžadoval poněkud hlubší zamyšlení, jelikož tento proces měl již hlubší souvislosti. Na základě těchto zamyšlení nad poklesem porodnosti začaly vznikat různé teorie, které nám měly tento pokles odůvodnit. Zmíním například teorii sociální kapilarity, kde se pokles připisuje většímu vztahu k výchově a zajištění dětí, a popřípadě snaze o individuální postup ve společenském žebříčku, který sice měl pozitivní účinky na podporu pokroku společnosti, ale měl zároveň údajně negativní účinek na porodnost. Další teorií, kterou můžeme uvést, je teorie racionalizační, či také teorie blahobytu, jež se odvolává na zlepšování životní úrovně ve společnosti a snižování počtu dětí v rodinách si vysvětluje snahou o udržení, nebo dokonce o zlepšení celkové životní úrovně rodin. Existují i důvody, které jsou spojené s pokrokem doby jako oslabení religiozity obyvatelstva, změna převahy venkovského života na život ve velkoměstech, anebo také snižování kojenecké úmrtnosti (Holub, Martin a kol., 2009).

Nyní se zaměříme na období nám časově bližší. Ve 20. století se udály další proměny v reprodukčním a rodinném životě. Období po druhé světové válce bývá označováno jako zlatá doba pro manželství, které se právě v této době stává posvátnou hodnotnou, vstupuje do něj čím dál tím větší počet mladých lidí, ve většině států tak nastává baby boom. Dochází tedy ke zvyšování porodnosti i jako reakce na válečná léta, což může být chápáno jako forma jakési kompenzace za ně. Na území dnešní České republiky byla situace trošku odlišná. Z hlediska porodnosti se na území tehdejšího protektorátu za války její stav zvyšoval. Tento jev měl zřejmé vysvětlení, a to uzavřením manželství a následným porodem potomka zabránit nasazení muže na práce do Německa. Na území České republiky tak po válce nebyl baby boom tak razantní. Po válce je zde navíc porodnost ovlivněna ještě nepříznivým ekonomickým vývojem. Vliv tu mohla mít i legalizace interrupce v roce 1958. (Holub, Martin a kol., 2009)

Od 60. let 20. století se situace začíná proměňovat. Od této doby nastávají výrazné změny v rodinném a partnerském životě lidí, nastává proměna těchto tradičních struktur, které začínají nabývat zcela jiných podob. Tento proces změn je označován jako druhý demografický přechod, jenž je též typický určitými rysy, stejně jako tomu bylo u prvního

demografického přechodu. Typickým prvkem je pokles počtu uzavíraných manželství a porodnosti. Lidé se začínají sezdávat a mít potomka v mnohem pozdějším věku, než tomu bylo dříve. Co naopak roste, je rozvodovost a lidé, spíše než aby volili sňatek, volí partnerské soužití mimo něj. S tím souvisí další posun ve vnímání tradiční rodiny, které se už nepřikládá taková důležitost jako v minulosti. Mezi jedním z hlavních poznávacích znaků tohoto druhého přechodu byl pokles úrovně plodnosti pod hodnoty zajišťující obnovu populace. V tomto ohledu svoji podstatnou úlohu měla zřejmě také modernizace antikoncepčních metod a hlavně jejich větší zpřístupnění široké veřejnosti (Holub, Martin a kol., 2009).

Pro pochopení toho, co se odehrálo ve druhé polovině 20. století v Evropě se změnou struktury rodiny a novými demografickými změnami ve společnosti si ještě jednou shrneme ty nejdůležitější změny pro pochopení současného stavu instituce rodiny a celkového myšlení moderní společnosti. Za prvé, došlo k poměrně značnému poklesu porodnosti, kde v mnoha zemích Evropy úroveň úhrnné plodnosti poklesla pod hranici, která značí země s nejnižším stupněm plodnosti. V roce 2002 byla dokonce zaznamenána nejnižší úhrnná plodnost v České republice, která značila vůbec nejnižší plodnost v české historii. Dalším, druhým důvodem je rození dětí v čím dál tím pozdějším věku matek, dnes je průměrný věk prvorodiček kolem 30. let. V moderní společnosti se též lidé nesezdávají tak často, jak tomu bylo dříve a spíše žijí společně bez manželského svazku i přitom, pokud mají partneři potomka. Lidé se již dobrovolně vzdávají potřeby, či jakési nutnosti pořídit si potomka za účelem toho, aby je na stáří měl kdo zaopatřit, a tak roste počet lidí, kteří se rozhodnou být bezdětní. Dalším jevem, a tento jev je v České republice na jedné z nejvyšších úrovní, je rozvodovost. Podle dat se v České republice rozvádí kolem 50% manželství, čili každé druhé uzavřené manželství je rozvedeno. Vývoj v moderní době vede i k tendenci jednoho rodiče, čili dítě je vychováváno buď matkou, či jen otcem, nebo také již dnes není výjimkou, aby dítě žilo s jedním biologickým a druhým nevlastním rodičem (Holub, Martin a kol., 2009).

Nutné zmínit, že k této transformaci v zemích východní Evropy začíná docházet o něco později, až s politickými, ekonomickými a sociálními změnami po roce 1989. V České republice dochází s touto transformací ke změnám v ekonomické sféře i sféře politické a obyvatelé cítí nejistotu. S novou érou přichází také, pokud se budeme opět obracet k rodině, vyšší náklady na výchovu potomků a i tím důsledkem dochází k odkládání zakládání rodin na pozdější věk. Dalším faktem je změna vnímání a myšlení

nové generace lidí i celkové společnosti. Dochází k větší individualizaci životních postojů a cílů, ke kulturní proměně společnosti, k otevření zcela nových možností, jež dávají prostor pro vznik zcela nového životního stylu. Se změnou těchto hodnot přichází v konečném důsledku ten samý jev, a tím je pokles porodnosti (Holub, Martin a kol., 2009).

Tímto shrnutím vývoje rodiny a proměny postojů ohledně ní jsme si ukázali, že v moderní společnosti je zapotřebí, díky faktům, které jsme si výše zmínili, sledovat přetrvávající nízkou úroveň porodnosti v evropských zemích a snažit se navrhnout potřebná efektivní řešení, která by mohla tento jev zvrátit. Stát se pokles porodnosti snaží řešit pomocí populační a rodinné politiky a studie, které řešily účinnost těchto veřejných politik, nejsou zcela jednoznačné. Na tuto problematiku zde nenacházíme zcela jasná východiska a názory se napříč vědeckým spektrem liší. V příští kapitole si tak nastíníme něco o rodinné politice a jejich typech a v celé práci se budeme snažit přijít právě na to, zda jsou, nebo nejsou veřejné politiky efektivním a rentabilním řešením jak zvýšit úroveň porodnosti, popřípadě zda jsou účinné pouze v krátkém, či dlouhém období, a to vše s ohledem na výši vládních výdajů na námi vybraná opatření (Holub, Martin a kol., 2009).

1.3.3 DEFINICE RODINNÉ POLITIKY

Při vymezování rodinné politiky zjistíme, že ani zde nám literatura nepodává přesnou a shodnou definici. Podobně, jako u populační politiky, můžeme i tuto politiku rozdělit na pojetí užší a širší. Do užšího pojetí zde můžeme zahrnout například dávky určené ať už úplným, či neúplným rodinám s jedním rodičem. Je tím tedy myšlena jakási finanční podpora, buď přímými transfery, nebo případně nějakými úlevami či slevami. V širokém pojetí je to tedy též skoro totožné, jako u definování politiky populační, a to znamená, že rodinná politika v širším smyslu zahrnuje soubor všech ostatních politik, jež mají nějakým způsobem, přímo, či nepřímo, vliv na rodinu a procesy s ní spojené (Matějková, Paloncyová, 2004).

Lampert (1985) řekl, že *„rodinná politika znamená soubor opatření a nástrojů, pomocí nichž nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci“*

Poláková uvádí pojem moderní rodina, kterou můžeme chápat jako *„vědomé a cílevědomé působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodiny, na*

její členy a prostředí. Rodinná politika by měla vycházet ze základních právních norem, ve kterých je rodina předmětem zvláštní ochrany státu, rodině a jejím členům jsou zaručena práva na svobodu a sebeurčení; zvolené uspořádání státu tedy vylučuje přímé zásahy státu do rodin." (Krebs, Durdisová, Poláková, Žižková, 1997).

Na čem se tedy můžeme zajisté shodnout je, že rodinu chápeme jako uskupení, jež je pro stát a pro společnost jako takovou základní a nezbytnou jednotkou pro fungování celého systému. I když se definice můžou od sebe odlišovat, je potřeba si uvědomit meritum věci, které spočívá v jakési podpoře, či ochraně rodiny jako takové. Co je však již nejednotné, jsou názory na to, jak tuto politiku provádět tak, aby byla co nejúčinnější. Důraz na řešení této problematiky je v evropských, či dalších vyspělých zemích zcela patrný a v průběhu historie, podle jednotlivých ideologií daných národních politik, tak vznikají různé typy, či budeme-li chtít modely, rodinných politik, které jsou i v dnešní společnosti, stále diverzifikované. Nyní si tedy po pochopení vývoje některé ze základních modelů popíšeme (Matějková, Paloncyová, 2004).

1.3.4 ZÁKLADNÍ MODELY RODINNÝCH POLITIK

I přes nejednoznačnost samotné definice a obsahu rodinné politiky došlo díky výzkumům jednotlivých sociálních států k utváření modelů, jež se staly pomůckou pro porovnávání politik států v této oblasti. V průběhu historie se řada odborníků zaobírala typologií rodinné politiky, pro tuto práci však bude nejdůležitější a také můžeme říci, že je i z hlediska různých vědeckých prací nejpoužívanější, typologie sociálních států (welfare state) dánského sociologa a politologa G. Esping-Andersena, která spočívá v tom *„do jaké míry stát snižuje závislost občana na trhu práce, tj. do jaké míry garantuje jeho právo neúčastnit se trhu práce, aniž by to vážně ohrozilo jeho živobytí."* (Matějková, Paloncyová, 2004, str. 10)

Esping-Andersenova typologie hovoří o třech základních režimech sociálního státu, které si nyní rozebereme jednotlivě.

1.3.4.1 LIBERÁNÍ REŽIM (ANGLOSASKÝ)

Jeden z modelů nazýváme liberálním sociálním státem. Tento režim má svou podstatu v minimalizaci zastoupení státního sektoru na trhu práce, a naopak podpory tržních řešení ve společnosti. Vyznačuje se též obecně nízkými sociálními výdaji a

pasivní politikou zaměstnanosti. Dávky v tomto modelu jsou směrovány především k obyvatelům s nižším příjmem a můžeme o nich též říci, že jsou obecně nízké. Rodina tedy v tomto typu modelu není nějak výrazně podporována, důraz je spíš kladen na podporu trhu. Stát zasahuje pouze v případě krizových situací. Jako příklad tohoto režimu můžeme uvést USA, Švýcarsko, Austrálii, Velkou Británii nebo Nový Zéland. Občas o Velké Británii říkáme též, že není jednoznačně liberálním státem, ale státem hybridním, což je označení pro země se smíšenými typy modelů (Matějková, Paloncyová, 2004).

1.3.4.2 SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝ REŽIM (SKANDINÁVSKÝ)

Tento typ sociálního státu se snaží o poskytnutí rovného, ale zároveň velmi vysokého standardu obyvatel dané země. Role státu v sociálních otázkách je velmi silná, tato politika se vyznačuje vysokým zdaněním obyvatel, vyššími výdaji na sociální podporu, aktivní politikou zaměstnanosti a v neposlední řadě také snahou o genderovou rovnost, co se týče pracovních příležitostí po ženy, které jsou podpořeny státem ve skloubení péče o rodinu a zároveň zachování své pracovní aktivity. Můžeme tedy říci, že pokud jde o rodinnou politiku v těchto zemích, státní podpora zde hraje významnou roli. Tento režim můžeme bezpečně nalézt u severských zemí, kde má již dlouholetou historickou tradici. Jako příklady zemí tedy uvedu například Dánsko, Švédsko, Norsko nebo Finsko (Martin Holub, a kol., 2009).

1.3.4.3 KONZERVATIVNÍ REŽIM (KORPORATIVISTICKÝ)

Dalším a posledním režimem v tomto základním rozdělení je režim konzervativní, nebo také korporativistický, někdy označován dokonce jako bismarckovský, podle německého kancléře a politika Otta von Bismarcka, který, jak je známo, přispěl novým konceptem sociálního pojištění pro případy nemoci, pracovního úrazu, stáří, nebo například invalidity, který zahrnoval všechny vrstvy obyvatelstva, jak tomu do té doby nebylo zvykem, neboť byla privilegovaná spíše vyšší třída. Jak může z již předchozího vyplývat, tento model se stará o ochranu té skupiny obyvatel, která není zaměstnána, ať už z důvodu invalidity, odchodu do důchodu, nebo například ztráty pracovního místa. Dávky, které daná osoba pobírá, jsou odvislé od výše a doby pojištění dané osoby. Jak už z názvu vyplývá, tak jsou zde preferovány tradiční (konzervativní) modely rodiny, kde má hlavní pozici muž, který by měl plnit funkci finančního zaopatřovatele rodiny a žena

by se naopak měla starat o jejich potomky, domácnost a pracovat spíše jen na zkrácený úvazek, či vůbec. Z této ideologie vyplývá, že ani služby, či instituce pro rodiny s dětmi nejsou státem plně podporovány, jelikož se spoléhá především na většinovou péči matky o dítě. Mizivá státní podpora pro rodiny s dětmi, či konkrétně budoucí matky má vliv na rodinné plány mladých lidí, jež ví, že sladění rodinného a pracovního života je v případě tohoto modelu velmi omezené. Co bychom zde mohli zmínit na závěr, je stejně, jak je tomu v modelu liberálním, pasivnější přístup k politice řízení nezaměstnanosti. Jako příklady sociálních států, jež se tomuto modelu podobají, si můžeme uvést Německo, Nizozemsko, Francii, Belgii nebo také Rakousko (Matějková, Paloncyová, 2004).

Typologie Esping-Andersena se v průběhu let vykrystalizovala, byla přejímána i dalšími autory a vědci, kteří jí dále rozebírali, či obohacovali. Dnes se již můžeme bavit i o dalších typech než jsou tyto základní, jako například o **r**ežimu pro-rodinně orientovaném, nebo můžeme říci též latinském, jejím představitelem je například Itálie, Španělsko nebo Portugalsko. O dalším modelu se hovoří jako o postsocialistickém režimu a jak už název napovídá, půjde o režim transformujících se ekonomik, kde musí země čelit přechodu na tržní ekonomiku a s ním spojenými jevy jako nezaměstnanost, chudoba a podobně (Martin Holub, a kol., 2009).

Pokud bychom si položili otázku, do jakého režimu podle této typologie sociálních státu spadá Česká republika, odpověď by nebyla zcela jednoznačná. Česká republika, jak již bylo zmíněno na začátku, by nejspíše jako Velká Británie spadala do statusu hybridního sociálního státu, který by se podle determinantů Esping-Andersenovy typologie pohyboval mezi modelem sociálně-demokratickým a konzervativním (Jana Kvapilová, 2010).

1.4 VÝVOJ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE

1.4.1 ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA (1918-1938)

Počet obyvatel v českých zemích činil kolem 10 milionů obyvatel při sčítání lidu, které bylo provedeno v roce 1921. České země nebyly celistvým celkem, ani z hlediska národnostního, ani z hlediska své ekonomické a sociální rozvinutosti, což mělo dopad na další budoucí vývoj obyvatelstva. Podle tehdejších dvou předválečných sčítaní, mělo obyvatelstvo extenzivní typ reprodukce, jenž se vyznačuje vysokou plodností, která klesá

rychleji až začátkem 20. století a též vysokou úmrtností, s nadějí na dožití okolo 45 let věku a také velmi vysokou mírou kojenecké úmrtnosti. Věková struktura populace, která je označována jako pyramida života (viz kapitola Věková pyramida), měla progresivní charakter. Toto tvrzení nám dokládá i fakt, že *„dětí ve věku do 15 let bylo z úhrnu obyvatelstva 34%, zatímco osob starších 60 let jen 9%.“* (Fialová a kol., str. 314, 1996).

V průběhu první světové války se demografické ukazatele mění následujícím způsobem, sňatečnost a porodnost se snižuje, dochází ke vzrůstu úmrtnosti, navíc v roce 1918 zasahuje české země epidemie španělské chřipky. S výjimkou nedokonalostí ve věkové struktuře způsobených válkou zůstal jejich stav poměrně příznivý (Fialová a kol., 1996).

Co musíme z hlediska struktury obyvatel v českých zemích také zmínit, je národnostní struktura obyvatelstva s příchodem nacismu v Německu. V letech 1921-1937, kdy se počet německých obyvatel zvyšuje, a to především v oblastech pohraničí (Fialová a kol., 1996).

Po první světové válce došlo k vzestupu sňatečnosti, plodnosti a porodnosti. Začíná se také snižovat úmrtnost, i když stále není v moc příznivé výši. V průběhu let dalších se situace v českých zemích ustaluje, silně je však opět později zasažena, a to ve 30. letech světovou hospodářskou krizí. V této etapě se sňatečnost snižuje, to doprovází i pokles plodnosti. Rychle klesající porodnost, převažující nad úmrtností, způsobovala zpomalení přirozeného přírůstku obyvatelstva. Pro představu, v letech 1920-1924 přibývalo ročně kolem 86 tisíc obyvatel, mezi lety 1935-1937 přibylo přirozenou měrou už jen něco okolo 19 tisíc (Fialová a kol., 1996).

České země, v porovnání s evropskými zeměmi, měli poněkud odlišný demografický vývoj. Demografické ukazatele se mohly odlišovat od západních evropských států také proto, že tyto země svůj demografický přechod prodělali již dříve, než tomu bylo u českých zemí. Země v Evropě byly též zasaženy hospodářskou krizí, která se projevovala diferenciovaně v každém jednotlivém státu, a tak i jejich vývoj byl poněkud odlišný (Fialová a kol., 1996).

1.4.2 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA (1938-1945)

Všechny prognózy ohledně populačního vývoje a budoucnosti českých zemí se proměnily v okamžiku, kdy české země byly okleštěny o hranice se Slovenskem, takzvaným Mnichovským diktátem, v září roku 1938. Dalším šokem byl pro českou společnost nucený souhlas prezidenta Emila Háchy s přítomností německých vojsk ve vnitrozemí. Československo se rozpadlo, Protektorát Čechy a Morava měl být autonomní zemí, avšak realita byla zcela jiná, jelikož politicky, ekonomicky i hospodářsky spadala do Velkoněmecké říše. Vznik Protektorátu znamenal pro české obyvatelstvo ztrátu svobody a demokracie. Navíc několik set tisíc osob bylo nuceno odejít do práce v Německu, a tím se jak pro německou, tak i pro českou populaci vytvořily zcela odlišné demografické podmínky (Fialová a kol., 1996). Co se týče demografického vývoje, zmíním jako nejdůležitější růst sňatečnosti v letech 1939-1940 a poté v roce 1942, jež pravděpodobně souvisí i jako způsob ochrany před nasazením na nucené práce do Německa. Se zvýšenou sňatečnosti se pojí také zvyšující se porodnost. Po provedené poválečné analýze válečných ztrát obyvatelstva se zjistilo, že ztráty českých obyvatel jsou menšího počtu, než tomu bylo za první světové války (Fialová a kol., 1996).

1.4.3 OBYVATELSTVO V LETECH 1945-1991

Povalečné období s sebou přineslo mnoho změn, jednou z hlavních je posun společnosti ideologicky „doleva“. Po vyhraných volbách roku 1946 se podařilo komunistům dosáhnout spolu s levicovými sociálními demokraty převahy ve vládě a parlamentu. Výsledky voleb, spolu s dalšími faktory, vedly k čtyřicetiletému období socialismu, který zbrzdil sociální, ekonomický, hospodářský a politický vývoj země (Fialová a kol., 1996).

Koncem války zde začíná také velké období migrace obyvatelstva, ať už to je způsobeno navrácením obyvatelstva z prací v Německu, nebo například historicky největší migraci na území českých zemí, a to odsunem Němců, především z pohraničí, který proběhl mezi lety 1945-47 (Fialová a kol., 1996).

životního stylu lidí, byly velmi často způsobeny autoritativními zásahy ze strany státu, který způsobil deformaci hodnot ve společnosti. V 60. letech také dochází k ekonomické stagnaci, jež je provázena vzápětí druhou, v 80. letech. Zpomalený

ekonomický růst v zemi vedl též ke snižování životní úrovně obyvatelstva. Ženy jsou v 70. letech brány jako další pracovní síla, spíše než jako matky. V tomto období nastal velký problém ohledně bytové situace, která postihovala především mladé lidi, mladá manželství a rodiny s dětmi. Vysoká zaměstnanost žen a nepříznivá bytová situace působila antinatalitně. I přesto, že Československo deklarovalo svou politiku jako politiku pronatalitní s cílem rychlejšího růst obyvatelstva. Tato politika se ovšem nesetkávala s realitou a nebyla uskutečňována až do 70. let, kdy bylo potřeba zklidnit situaci a v čele s Gustavem Husákem došlo k zavedení několika opatření, která měla tuto propopulační politiku realizovat. Tato série opatření, v čele například se zavedením novomanželských půjček, opravdu vedla k růstu porodnosti v Československu a děti narozené v tomto období jsou často označovány jako Husákovy děti (Fialová a kol., 1996).

Na závěr shrnutí tohoto období je potřeba říci, že v socialistických zemích, jakou bylo i Československo, docházelo ke snižování životní úrovně, základních lidských hodnot a s tím souvisejí následné dopady pro celou společnost. Tyto a mnoho dalších důvodů nás nasměrovalo zcela jiným demografickým vývojem oproti západním zemím. Toto dlouhé období stagnace společnosti nás velmi zbrzdilo a můžeme říci, že i dodnes se srovnáváme s následky předchozího nedemokratického režimu (Fialová a kol., 1996).

1.4.4 OBDOBÍ OD SAMETOVÉ REVOLUCE (1989-1995)

S rokem 1989 přichází klíčová událost pro moderní dějiny Československa, kterou je Sametová revoluce. O demografických změnách v procesu transformace, kdy docházelo k přechodu z centrálně plánované na tržní ekonomiku, víme, že se snížila zaměstnanost v zemědělství a průmyslu a naopak se zvýšila v drobném podnikání a službách. Obecně se zvětšil počet osob, jež začaly podnikat. Po 50letém období se objevila nezaměstnanost. Mírně docházelo ke stárnutí obyvatelstva. Významným jevem byl také posun, takzvané generace Husákových dětí do ekonomicky aktivní složky obyvatelstva. Co musíme též poznamenat je, že po pádu komunistického režimu došlo též k otevření hranic s ostatními zeměmi, znamenalo to možnost cestování, zahraničního obchodu s dalšími zeměmi a mnoho dalších nových změn, což mohlo mít vliv na pokles sňatečnosti, který se mezi lety 1991-1995 nezpomalil, ani nezastavil. Další a pro naše potřeby možná i důležitější změnou je velmi výrazný pokles porodnosti. V roce 1990 se narodilo něco kolem 130 tisíc dětí, v roce 1995 už to bylo jen 96 tisíc. Pokles je způsoben

především poklesem narození prvních dětí mladším ženám a také sehrály důležitou roli zvyšující se náklady na pořízení si potomka a pocit ztráty jistot od státu (Fialová a kol., 1996).

Česká republika a Slovensko, dá se říci, teprve mezi těmito lety, začínají prodělávat druhý demografický přechod a v zásadě můžeme vysvětlit rychlý růst změn obecně platným vzorcem, který tvrdí, že čím později byla transformace daných zemí započata, tím rychlejší je její celkový proces, a jsou více vidět její změny. V následující pod kapitole si uvedeme aktuální populační vývoj v České republice a také jeho prognózy (Burcin, Kučera, 2004).

1.4.5 AKTUÁLNÍ POPULAČNÍ VÝVOJ A PROGNÓZY

V této kapitole si uvedeme zkrácený aktuální vývoj České republiky, následně poskytneme vhled do její perspektivy populačního vývoje a závěrem bude zmíněn dopad očekávaného stárnutí populace na vývoj počtu obyvatel v důchodovém věku.

1.4.5.1 POPULAČNÍ VÝVOJ A JEHO ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI

Vývoj obyvatelstva je skutečně dlouhodobým procesem a přemýšlení o jeho budoucím vývoji by se mělo uskutečňovat pokud možno ve velmi dlouhém horizontu. Jedním ze základních směrů, které jsou dominantní pro demografický vývoj České republiky, je neustálý a kontinuální proces stárnutí obyvatelstva, jež je podpořeno velmi nízkou porodností a nízkou úmrtností (Burcin, Kučera, 2004).

Co zůstává otázkou, je zda například pokles plodnosti je u bývalých komunistických zemí, jakou je i Česká republika, projevem moderní společnosti a její modernizace, anebo zda je to spíše jev nežádoucí, který pouze souvisí se zásadními změnami životního stylu obyvatel (Burcin, Kučera, 2004).

1.4.5.2 PRESPEKTIVY POPULAČNÍHO VÝVOJE (2003-2065)

Obyvatelstvo a jeho počet je zajisté velmi podstatným parametrem každé země. Proto si nyní budeme chtít nastínit možný budoucí vývoj na základě pravděpodobnostních prognóz demografů Borise Burcina a Tomáše Kučery a také se znovu utvrdit ve smyslu

zabývat se tématy, jakými jsou porodnost a také si zdůraznit důležitost státní sociální podpory na základě tohoto výzkumu (Burcin, Kučera, 2004).

Předpokládané počty dětí do 15 let věku se mají do roku 2020 těšit mírnému nárůstu, avšak od tohoto roku má docházet k opětovnému poklesu, až do roku 2030, od kterého by se mohly na obdobné úrovni držet až do roku 2065. Co se tyče osob v produktivním věku, bude po celé období prognózy počet osob v této složce ubývat. K nejvýraznějším proměnám bude docházet u složky poproduktivní. Počet lidí v poproduktivním věku by měl vzrůstat až do roku 2030 a do roku 2065 by mělo zastoupení této složky činit 36%. Výraznou změnu tedy můžeme čekat v budoucnu mezi složkou starších obyvatel nad 60 let a počtem dětí. Tímto srovnáním dětské a poproduktivní složky vyjadřujeme index stáří, který by nám měl říci, jak velká je početní výhoda osob starších nad dětmi. Z toho, co bylo doposud řečeno, vyplývá, že v následujících letech této prognózy bude docházet k dalšímu progresivnímu stárnutí obyvatelstva v České republice (Burcin, Kučera, 2004).

1.4.5.3 DOPADY DEMOGRAFICKÉHO STÁRNUTÍ

Stárnutí obyvatelstva může mít v budoucnu velký socioekonomický rozměr. O co by se nejvíce měl zajímat stát, ale i široká společnost, je budoucí fungování důchodového systému v České republice. Převaha starších obyvatel, tedy důchodců, je též doprovázena dalším jevem, jakým je nižší počet ekonomicky aktivní složky obyvatelstva, jinak řečeno, nižší počet přispívajících na důchodový systém. Pokud tento nepoměr překročí určitou hranici, můžeme se začít potýkat s problémem jeho fungování, zvláště pokud jde o systém průběžného financování, jak je tomu u nás (Burcin, Kučera, 2004).

Perspektivy populačního vývoje mají dané přibližné obrysy, se kterými bychom měli začít již teď kalkulovat. Za prvé se početní stav obyvatelstva vlivem možných migračních přírůstků, může na chvilku dostat do stagnace, avšak v dlouhém období, ani migrace nepomůže vyplnit ztrátu přirozené míry obyvatelstva. Dále velmi důležitým a negativně ovlivňujícím faktorem budoucího vývoje populace je velmi nízká porodnost a s ní v budoucím vývoji spojené nízké počty potenciálních matek. Struktura obyvatelstva bude zejména díky nízké porodnosti procházet významnou proměnou a za několik desítek let se stane krajně regresivním typem věkové struktury. Počty starších lidí, jak již bylo zmíněno, porostou, a to tak, že by se v období této prognózy měl tento počet

mnohonásobě zvětšit. Souhrn těchto výsledků je třeba brát s určitou vážností, jelikož výsledky této prognózy by nás měly opravdu donutit k zamyšlení, vytvoření a realizaci efektivního plánu, jež by byl vhodným pro řešení současného a budoucího populačního vývoje v České republice. Potřeba je nalézt systémové řešení a zavést kvalitní státní politiku, která by vytvářela podmínky pro mladé lidi a rodiny. Dále je třeba se zamyslet nad dalším vývojem rodinné a sociální koncepce státu, zabývat se migrační politikou a také, v neposlední řadě, začít řešit aktivně otázku důchodové reformy (Burcin, Kučera, 2004).

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Dávky státní sociální podpory patří do systému státní sociální podpory, který je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (MPSV, 2015). Mezi tyto dávky se podle tohoto zákona řadí přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné.

Tyto dávky si může nárokovat jen fyzická osoba, která, společně s osobami, kterých se toto posuzování o vydání dávek týká, má trvalý pobyt na území České republiky. Týká se to jednak občanů České republiky, nebo také cizinců, kteří zde mají trvalý pobyt i bydliště (jsou oprávněnými osobami pouze po uplynutí jednoho roku ode dne hlášení pobytu). *„Dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území České republiky trvalý pobyt, pokud zde mají bydliště. Do okruhu oprávněných osob spadají také občané Evropské unie, krytí nařízením EP a Rady (ES) č. 883/2004 nebo nařízením Rady (ES) č. 1408/71 nebo nařízením EP a Rady (EU) č. 492/2011“(*MPSV, 2015).

Při posuzování o přidělení dávek se u žádných dávek netestuje majetek, u některých se však testují příjmy. V závislosti na příjmu se poskytuje přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Základem pro stanovení nároku a výše těchto dávek je životní minimum. Rodina může mít nárok na více dávek souběžně, nehodnotí se jen materiální stránka dané rodiny, ale také její sociální zdatnost a stav. Posuzování, přijímání a zpracovávání žádostí na tyto dávky je prováděno Úřadem práce ČR, respektive jeho krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. V případě nesouhlasu s nevyhověním, či výší dávek je možnost odvolání, a to konkrétně přímo na Ministerstvu práce a sociálních věcí (MPSV, 2015).

Pro práci byly vybrány všechny dávky státní sociální podpory kromě pohřebného, a to z důvodu nevhodnosti této dávky pro daný výzkum.

2.1.1 PŘÍDAVEK NA DÍTĚ

V této části práce budou shrnuty proměny přídavku na dítě, hlavně po roce 2000 až do současnosti. Přídavek na dítě je dávkou základní a dlouhodobě poskytovanou, určenou

hlavně na podporu rodin s dětmi. Tento přídavek je takzvanou dávkou testovanou, jež můžeme vysvětlit tak, že se její poskytnutí, či neposkytnutí odvíjí od příjmu, většinou tedy od příjmu rodiny a jako rozhodné období, což je období, ve kterém se tento příjem zkoumá a na jeho základě se tato dávka uznává, se určuje předchozí kalendářní rok. Dávka je nárokem dítěte, a tak pokud dítě dosáhne okamžiku zletilosti, má právo na osobní vyplácení těchto financí. Poskytneme si vhled do proměny této dávky, abychom se mohli zorientovat v tom, jaké nejdůležitější změny přídavek na dítě prodělal.

1999-2006

Výše přídavku na dítě byla od 1. 1. 1999 odstupňována ve třech výších. Tyto tři výše se určovaly jako snížená, základní a zvýšená a jejich pravidla pro vyplácení byla následující. Přídavek na dítě, náleží při příjmu nepřevyšujícím 1,1 násobek životního minima rodiny ve zvýšené výměře, ve výši 0,32 násobku odpovídající částky životního minima, při přijmu vyšším než 1,1 násobek, avšak nepřesahující 1,8 násobek životního minima rodiny v základní výši, 0,28 násobku odpovídající částky životního minima. Při přijmu vyšším než 1,8 násobek životního minima rodiny ve snížené výměře ve výši 0,14 násobku odpovídající částky životního minima. Takto odstupňovaný, ve třech výších, se třemi násobky životního minima zůstal až do roku 2006. Jak si můžeme všimnout z tabulek pro ilustraci změn částek, se dávky vyplácené na přídavek na dítě stále navyšovaly. Na grafu číslo 1 pro ilustraci vidíme, jak se rok od roku zvyšovala také celková suma jednotlivých výměr, která byla zapříčiněna růstem životního minima (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

Tabulka 1 - Výše přídavku na dítě od 1. 1. 1999 do 31. 3. 2000 v Kč za měsíc

Výměra Přídavku na dítě	dítě do 6 let	dítě 6 – 10 let	dítě 10 – 15 let	dítě 15 – 26 let
zvýšená	500	554	656	720
základní	437	485	574	630
snížená	219	243	287	315

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle Naděžda Břeská, Eva Burdová, Lucie Vránová, 2000

Tabulka 2 - Výše přídavku na dítě od 1. 4. 2000 do 30. 9. 2001 v Kč za měsíc

Výměra Přídavku na dítě	dítě do 6 let	dítě 6 – 10 let	dítě 10 – 15 let	dítě 15 – 26 let
zvýšená	512	570	676	740
základní	448	499	591	647
snížená	224	250	296	324

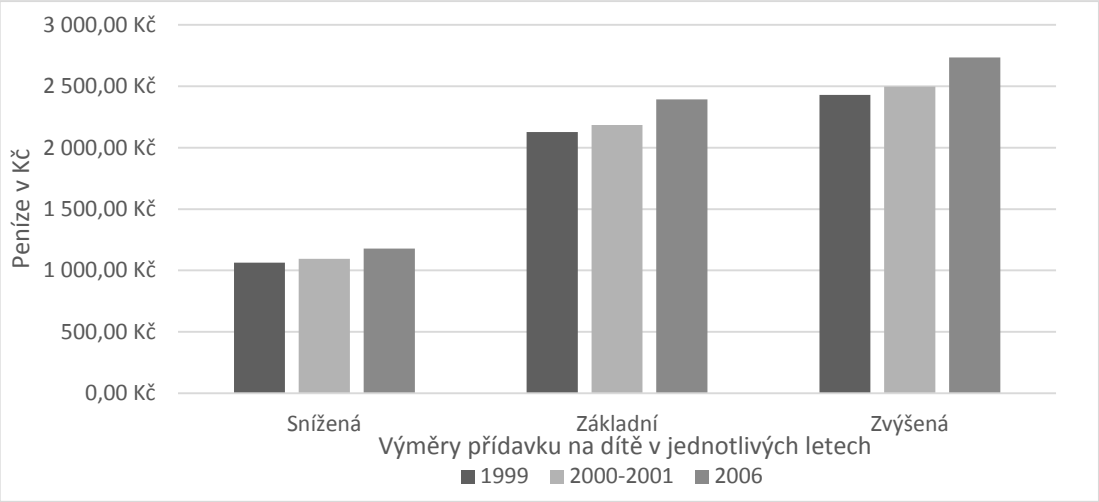
Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle Naděžda Břeská, Eva Burdová, Lucie Vránová, 2000

Tabulka 3 - Výše přídavku na dítě od 1.1.2006 do 31.12.2006 v Kč za měsíc

Výměra Přídavku na dítě	dítě do 6 let	6 – 10 let	10 – 15 let	15 – 26 let
zvýšená	560	624	740	810
základní	490	546	647	709
snížená	245	273	324	335

Zdroj: Vlastní Zpracování 2015, podle MPSV, 2005

Graf 1 - Celková hodnota jednotlivých výměr vyplácená v jednotlivých letech (1999, 2000, 2001, 2006)

Zdroj: Vlastní zpracování, tabulka č. 1,2,3.

2007

Tento rok je důležitý a stojí za zmínku z toho důvodu, že právě v tomto roce došlo ke změně koeficientů, podle kterých se vyplácela dávka přídavku na dítě. Od 1. 1. 2007 náležel tento koeficient opět ve třech výměrách. Ve zvýšené výměře těm, jejichž rozhodný příjem v rozhodném období nepřevyšoval 1,5 násobek životního minima. Dále pak v základní míře připadl přídavek těm, jejichž rozhodný příjem rodiny se pohyboval od 1,5 násobku životního minima, ale nepřevýšil jeho 2,4 násobek. A nakonec ve snížené míře těm, kterým se rozhodný příjem pohyboval od 2,4 násobku životního minima, avšak nedošlo k převýšení 4 násobku tohoto minima. Výše přídavku na dítě byla určena jako násobek částky životního minima dítěte a koeficientu 0,36 pro výměru zvýšenou, 0,31 pro základní a 0,16 pro sníženou (Zákon č.117/1995 Sb., 2007).

2008-2015

Na základě novely zákona z roku 2007, která byla provedena zákonem o stabilizaci rozpočtů, se k roku 2008 také změnily podmínky nároku na přídavek na dítě a s ním také

i jeho výše. Nadále tento přídavek závisí na příjmu dítěte a jeho rodiny, který se určil tak, že nesmí převyšovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Novinkou je však to, že tento příspěvek má stanovené pevné částky, které se odvíjí pouze od věku dítěte. Od 1. 1. 2008 se tak ruší systém třech odstupňovaných výměr, jak tomu bylo až do 31. 12. 2007 (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Tabulka 4 - Výše přídavku na dítě do 31. 12. 2007 v Kč za měsíc

Výměra Přídavku na dítě	dítě do 6 let	od 6 do 15 let	od 15 do 26 let
zvýšená	576	706	810
základní	496	608	698
snížená	256	314	360

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle Naděžda Břeská, Eva Burdová, Lucie Vránová, 2008

Tabulka 5 - Výše přídavku na dítě od 1. 1. 2008 v Kč za měsíc

U dítěte do 6 let	částka 500
U dítěte od 6 do 15 let	částka 610
U dítěte od 15 do 26 let	částka 700

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle Naděžda Břeská, Eva Burdová, Lucie Vránová, 2008

Tabulka 6 - Výše přídavku na dítě v jednotlivých letech v Kč za měsíc

Věk dítěte	1. 1. 2009- 30. 6. 2009	1. 7. 2009- 31. 12. 2010	1. 1. 2011 až do roku 2015
Do 6 let	500	550	500
Od 6 do 15 let	610	660	610
Od 15 do 26 let	700	750	700

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle zákonu č.117/1995 Sb.

Jak si můžeme povšimnout v tabulce číslo 6, kde rok 2009 navazuje s výší příspěvku na rok přechozí a drží se jí až do 30. 6. 2009, kde se od nového měsíce, tedy 1. 7. 2009 až do konce roku 2010, mění podmínky a to následujícím způsobem. V tomto období byl přídavek stanoven pro ty, jejichž rozhodný příjem rodiny byl menší než 2,5 násobek životního minima, nikoliv 2,4, jak tomu bylo ještě do června. Tento koeficient byl však opět změněn na původní hodnotu 2,4 začátkem roku 2011 a výše přídavku na dítě se též, až na výjimku, kterou jsme si uvedli, od roku 2009 až doposud nezměnila (Zákon č.117/1995 Sb.).

2.1.2 PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ

Jak již z názvu dávky vyplývá, je to příspěvek, kterým stát přispívá jednotlivcům, či rodinám, které mají velmi nízké příjmy a potřebují finanční pomoc na náklady spojené s jejich bydlením. V následujících pár odstavcích si probereme nejzásadnější změny této dávky po roce 2000 (MPSV, 2015).

2006

V tomto roce má nárok vlastník, nebo nájemce bytu, či obytné místnosti, kde je hlášen k trvalému pobytu a rozhodný příjem rodiny je pod hranicí 1,60 násobku životního minima této rodiny. Výše této dávky se odvíjí od rozdílu mezi sumou skutečných nákladů na bydlení a podílem sumy vypočtené z násobku nákladů rodiny a rozhodného přijmu rodiny, následně vyděleného 1,60 násobkem stanoveného životního minima (Daněk a kol., 2012).

2007

Ke změně v konstrukci tohoto příspěvku došlo novelizací zákona s účinností od 1. ledna 2007 skrze novelu zákona č. 112/2006 Sb. Tato změna souvisí s odlišnou konstrukcí částky životního minima, ve kterém nejsou částky potřebné na zajištění nákladů domácnosti. V této době také dochází k vytvoření nové dávky na bydlení v hmotné nouzi (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Nově konstruovaný příspěvek na bydlení vychází z toho, že každý jednotlivec, či každá rodina může na bydlení obětovat jen část svých příjmů. Nová podmínka pro výplatu dávky je tedy v tom, že musí být splněna podmínka taková, která říká, že náklady na bydlení jednotlivce, či rodiny, překračují částku jejich rozhodného příjmu a koeficientu 0,30, pro Prahu koeficientu 0,35. Dále musí platit podmínka, která tkví v tom, že částka součinu rozhodného přijmu a těchto koeficientů nesmí přesáhnout částku normativních nákladů na bydlení. Tyto náklady a jejich stanovené výše jsou poté uváděny v tabulkách, podle kterých se rozhodujeme (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Podmínky a výše těchto koeficientů zůstávají platné až do současnosti, jediné, co se mění s roky, jsou výše peněžních normativních nákladů, podle kterých se poté rozhoduje dále o přiznání této dávky.

2.1.3 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

2000

Nárok na tento příspěvek má rodič, který celodenně pečuje o dítě, či více dětí. Tato péče je počítána pro rodiče, který pečuje o dítě do čtyř, nebo sedmi let věku, pokud je dítě dlouhodobě zdravotně postižené. Rodičovský příspěvek by měl především rodiči umožňovat, aby se mohl věnovat celodenní a osobní péči o dítě. Mělo by jít o natolik dostatečnou péči o dítě, která by mu měla zajišťovat fyzický i duševní rozvoj. Z tohoto popisu plynou proto určité podmínky a omezení, při kterých rodiči tato dávka nemůže být poskytnuta. Jedná se například o situace, kdy rodič vykonává nějakou výdělečnou činnost, nebo dítě navštěvuje nějaké zařízení, kde je mu též poskytována jistá forma péče. Dávka jako taková se neohlíží na příjem rodiče, či rodiny a náleží rodičům dítěte (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

Od 1. ledna 1998 došlo úpravám, co se týče návštěvy dětí v mateřských školkách, či jesličkách, zejména pro to, aby byla rodiči umožněna například návštěva úřadu či lékaře (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

Výše rodičovského příspěvku činí za kalendářní měsíc součin částky na osobní potřeby rodiče, který má nárok na tuto dávku a následně se tato částka ještě násobí koeficientem 1.10 (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

2008

V roce 2008, díky tomu, že vešel v účinnost zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, došlo k tomu, že se mění i doposud poměrně stabilní podmínky pro tento příspěvek. Tyto změny tkvěly v tom, že se v tomto roce zavedly tři výše rodičovského příspěvku, které závisely na době poskytování rodičovského příspěvku. Byla ukončena platnost všech rodičovských příspěvků a každý, kdo měl zájem o znovu schválení nové dávky, musel si o ni opět zažádat. Částky, které patřily k jednotlivým výším daných výměr, jsou následující:

- Do dvou let ve zvýšené výměře 11 400 Kč měsíčně
- Do tří let v základní výměře 7 600 Kč
- Do čtyř let ve snížené výměře 3 800 Kč

To vše samozřejmě také za dalších podmínek stanovených zákonem (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

2010

V roce 2010 se rodičovský příspěvek poskytuje ve zvýšené míře pro děti do 2 let. Základní výměra pak připadá pro děti do 3 let věku a snížené potom na dítě do jeho 4 let. Existuje zde však speciální úprava, která je určena pro rodiče, jež se starají o dítě, které je dlouhodobě zdravotně postižené, nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Úprava pak ukládá nárok na rodičovský příspěvek pro tyto rodiče až do 7 let věku dítěte, kdy tento příspěvek bereme v základní výměře. Poté pak při péči o takovéto dítě od 7 až do 15 let v nižší míře (Břeská, Burdová, Vránová, 2010).

Výše výměr pro rok 2010:

- Do dvou let v zvýšené výměře 11 400 Kč
- Do tří let v základní výměře 7600 Kč
- Do čtyř let ve snížené výměře 3800 Kč
- V Nižší výměře pak 3000 Kč

(Břeská, Burdová, Vránová, 2010).

Současná úprava 2015

V současné úpravě této dávky má rodič na tento příspěvek nárok, samozřejmě jak tomu bylo i dříve, a to pokud celodenně a řádně pečuje o dítě, a to až do toho okamžiku, kdy vyčerpá stanovenou částku 220 000 korun. Nejdéle však do 4 let věku dítěte. *„Maximální měsíční výše rodičovského příspěvku se stanoví ve vazbě na uvedený vyměřovací základ: pokud 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu je nižší nebo rovno 7 600 Kč, rodičovský příspěvek může činit nejvýše7 600 Kč; pokud 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu převyšuje 7 600 Kč, je výše rodičovského příspěvku je omezena touto částkou, maximálně však výše rodičovského příspěvku může činit 11 500 Kč měsíčně“*(MPSV, 2015).

Kdyby nastala situace, že podle těchto kritérií nebude možno ani jednomu z rodičů uvedené základy stanovit, jsou pro tento případ stanoveny pevné částky pro pobírání tohoto příspěvku ve výši:

- Ve výši 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku dítěte
- Ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte

Oproti předchozím rokům se situace pro rodiče změnila ještě v tom, že podle současné úpravy této dávky rodič může konat výdělečnou činnost, avšak pokud dostatečně obstará péči o svého potomka (MPSV,2015).

2.1.4 PORODNÉ

2000

Porodné je dávkou, která nesouvisí s příjmem toho, kdo dávku pobírá. Nárok na ní je stanoven určitými podmínkami, které musí daná osoba splnit. Podmínkou na výplatu porodného není péče o dítě, ani to, na co je vyplacená dávka použita, ačkoliv její účel je primárně finančně vypomoci v péči a v zajištění narozeného dítěte. V podmínkách nároku na tuto dávku však tyto podmínky nejsou začleněny, a proto nejsou rozhodující ve výplatě této dávky (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Nárok na porodné má žena, která porodila dítě, nebo i otec dítěte, pakliže matka dítěte zemřela a porodné jí tak nebylo vyplaceno. Nárok, jak již i z názvu vyplývá, vzniká dnem porodu. Je třeba zdůraznit, že je tato dávka v tomto roce vyplácena pouze na živě narozené dítě. Porodné je dávkou takzvaně netestovanou, jinak řečeno nezávisí tedy jeho vyplácení, na výši příjmů osoby, které má náležet (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

Vyplácená částka porodného je odvozena od životního minima na osobní potřebu dítěte do 6. let. Tato částka se poté ještě násobí v závislosti na tom, zda šlo o jedno, či vícedětný porod (Břeská, Burdová, Vránová, 2000).

- Při porodu a narození jednoho potomka se součin částky životního minima násobí koeficientem 4,00.
- Při narození dvou dětí se poté násobí součin koeficientem 5,00
- Při narození tří a více dětí se pak součin částek na osobní potřeby těchto dětí násobí koeficientem 9,00

Co je třeba dále zmínit je to, že porodné je dávkou, která se vyplácí vždy jednorázově. Větší koeficient násobení u vícedětných porodů vychází z objektivní a zcela logické skutečnosti přítomnosti vyšší finanční zátěže pro rodinu. Počítá se zde i s vyšší mírou možných zdravotních obtíží dětí při těchto vícečetných porodech, které s sebou samozřejmě též nesou zvýšené finanční náklady (Břeská, Burdová, Vránová 2000).

Nyní budou uvedeny jednotlivé částky na narození jednoho, dvou a více dětí:

Od 1. dubna 1998 do 31. března 2000

- Při porodu jednoho dítěte 6240 Kč
- Při porodu dvojčat pak částka 15600 Kč
- Při porodu trojčat 42120 Kč
- Vícedětný součet částek 1560Kč vynásobených koeficientem 9

1. dubna 2000 činila výše porodného následující sumy podle počtu dětí narozených matce:

- Při porodu jednoho dítěte 6400Kč (1600x4)
- Při porodu dvojčat pak částku 16 000KČ (1600+1600)x5
- Při porodu trojčat 43 200Kč (1600+1600+1600)x9
- Při vícedětném porodu je to součet částek 1600 vynásoben koeficientem 9

(Břeská, Burdová, Vránová, 2000)

2008

V tomto roce zůstávají podmínky nároku na porodné ve stejné podobě, jak tomu bylo v letech předchozích, platí však navíc to, že pro nárok na porodné se nerozhoduje o tom, jestli se dítě narodilo živé či mrtvé. Nesmí však jít o potrat dítěte. Se změnou právní úpravy, ke které došlo s účinností od 1. ledna 2008 zákonem o stabilizaci veřejných rozpočtů (č. 261/2007 Sb.), se mění i výše vypláceného porodného a to na 13 000 korun na každé zplozené dítě. Nerozlišuje se tak jako v předchozích letech počet současně porozených dětí, či pořadí narozeného dítěte. Na základě tohoto zákona tak již neplatí zvýhodnění vícečetných porodů dětí (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Proto, aby byly představeny změny, které se provedly a porovnali si tak situaci před a po zavedení této změny po provedené právní úpravě, uvedeme si pro srovnání výši porodného, která platila od 1. ledna 2007 do konce tohoto roku (Břeská, Burdová, Vránová, 2008).

Výše dávky od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2007:

- Při porodnu jednoho dítěte činila tato částka 17 760 Kč
- Při porodu dvojčat částka porodného činila 53 120 Kč
- Při porodu, kdy se narodilo více dětí, činila částka porodného sumu částek 1600 Kč, odpovídající počtu narozených dětí, následně vynásobenou koeficientem 15 (pro představu při porodu čtyřčat činila tato suma 96 000 Kč).

V roce 2008 by tak při částce 13 000 Kč za každé narozené dítě činila:

- Při porodu dvojčat 26 000 Kč
- Při porodu čtyřčat 52 000 Kč
  (Břeská, Burdová, Vránová, 2008)

Z tohoto číselného porovnání vidíme, že od roku 2008 dochází k výraznému poklesu ve výši vypláceného porodného, díky změnám v právní úpravě.

Současná úprava 2015

Právní úprava pro děti narozené před 1. lednem 2015

V současné úpravě si můžeme všimnout zásadní změny, a to takové, že z netestované dávky, jakou porodné bylo, se porodné v současnosti stává dávkou testovanou.

Dávka, je poskytována v závislosti na výši příjmu. Porodné je určeno rodině s nízkými příjmy na to, aby jim finančně přispívalo na náklady, které jsou spojeny s narozením prvního potomka (MPSV, 2015).

Nárok na dávku má tedy rodina, jejíž příjem nepřekročil částku 2,4 násobku životního minima. Výše porodného je stanovena částkou 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Dojde-li k prvnímu porodu ženy, kde se narodí dvě či více dětí najednou, pak je výše stanovena na 19 500 Kč (MPSV, 2015).

Právní úprava pro děti narozené od 1. ledna 2015

Od roku 2015 jsou podmínky pro vyplácení porodného opět upraveny a jejich znění je následující. Dávka je taktéž jako v roce 2014 poskytována v závislosti na příjmu rodiny. Nárok na dávku má tedy rodina, jejíž příjem nepřekročil 2,7 násobek životního minima. Výše dávky je stanovena částkou 13 000 Kč na první živě narozené dítě, která je totožná s rokem předchozím. Dále je stanovena částka 10 000 Kč, na druhé živě narozené dítě (MPSV, 2015).

2.2 VÝVOJ PORODNOSTI V ČR PO ROCE 2000

V této kapitole si klademe za cíl zanalyzovat vývoj porodnosti v České republice za námi sledované období po roce 2000. Pro tuto práci jsme si určili jako důležité následující faktory. Hledali jsme počet živě narozených dětí, počet dětí narozených celkem, hrubou míru porodnosti a také hrubou míru celkové porodnosti.

Hrubá míra porodnosti, jakožto demografický ukazatel porodnosti nám ukazuje porovnání počtu živě narozených dětí během roku se středním stavem obyvatelstva, tedy stavem obyvatelstva vždy k 1. 7. daného roku. Hodnota je vyjádřena na 1000 obyvatel a číslo je tedy vyjádřeno v promile. Obdobně získáme hrubou míru celkové porodnosti, kterou budeme počítat akorát s celkovým počtem narozených místo živě narozených, jako tomu bylo u porodnosti hrubé. Vzorce pro tyto výpočty jsou následující:

$$hmp = \frac{N^v}{P} * 1000$$

$$hmcp = \frac{N}{P} * 1000$$

Hrubou míru porodnosti značíme jako hmp. Jako N^v označujeme počet živě narozených a písmenem P označíme střední stav obyvatelstva. Hmcp u dalšího vzorce představuje hrubou míru celkové porodnosti a N je poté celkový počet narozených dětí za dané období. Po výpočtech a dohledání dat jednotlivých ukazatelů jsme dostali následující údaje:

Tabulka 7 - Data jednotlivých ukazatelů pro výpočty v letech 2000-2014

Rok	Počet živě narozených	Narození celkem	Střední stav obyvatelstva
2000	90 910	91 169	10 272 503
2001	90 715	90 978	10 287 482
2002	92 786	93 047	10 200 774
2003	93 685	93 957	10 201 651
2004	97 664	97 929	10 206 923
2005	102 211	102 498	10 234 092
2006	105 831	106 130	10 266 646
2007	114 632	114 947	10 322 689
2008	119 570	119 842	10 429 692
2009	118 348	118 667	10 491 492
2010	117 153	117 446	10 517 247
2011	108 673	108 990	10 496 672
2012	108 576	108 955	10 509 286
2013	106 751	107 117	10 510 719
2014	109 860	110 252	10 524 783

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat ČSÚ

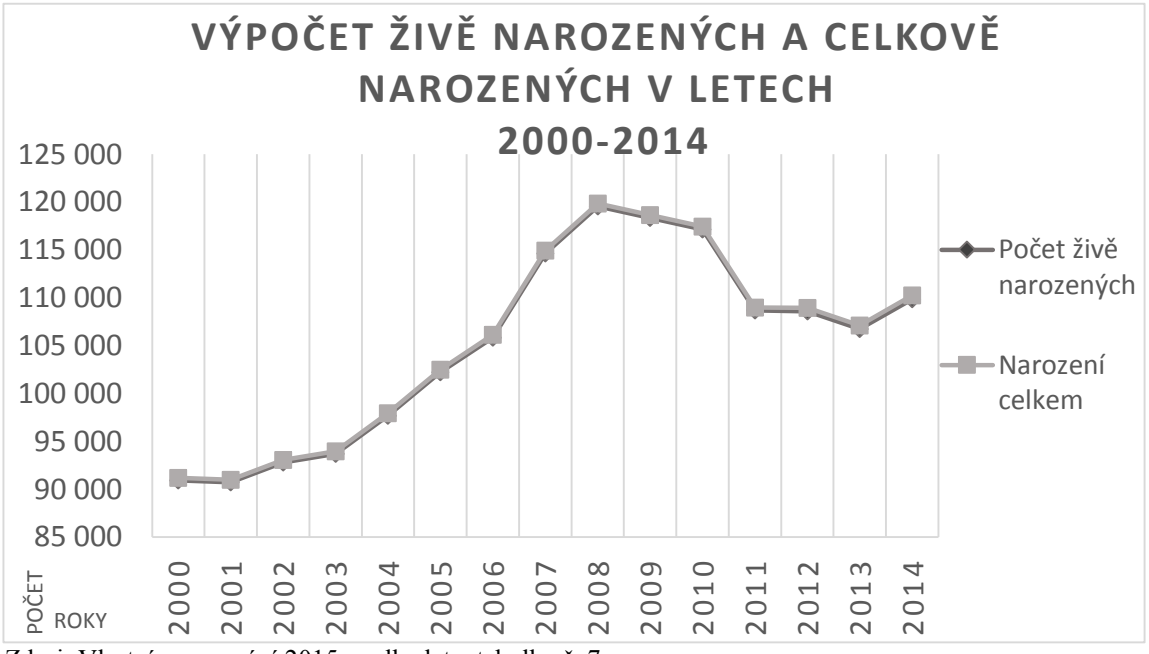
Tabulka 8 - Výpočty hrubých měr porodnosti v letech 2000-2014 (v ‰)

Rok	Hrubá míra porodnosti	Hrubá míra celkové porodnosti
2000	8,8498	8,8751
2001	8,8180	8,8436
2002	9,0960	9,1216
2003	9,1833	9,2100
2004	9,5684	9,5944
2005	9,9873	10,0153
2006	10,3082	10,3374
2007	11,1049	11,1354
2008	11,4644	11,4905
2009	11,2804	11,3108
2010	11,1391	11,1670
2011	10,3531	10,3833
2012	10,3314	10,3675
2013	10,1564	10,1912
2014	10,4382	10,4755

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 7

Po výpočtu obou hrubých měr jsme došli k následujícím závěrům. Od roku 2000 až do roku 2008 můžeme pozorovat neustálý a pozvolný nárůst porodnosti až do tohoto bodu zlomu, kdy roku 2009 začíná nastupovat trend klesající porodnosti. Tento trend pokračuje až do roku 2013 a v roce 2014 si můžeme povšimnout porodnosti o něco vyšší, než tomu bylo v roce předchozím, čili zde opět registrujeme menší nárůst porodnosti.

Graf 2 - Vývoj počtu živě a celkově narozených v letech 2000-2014 (v tis.)

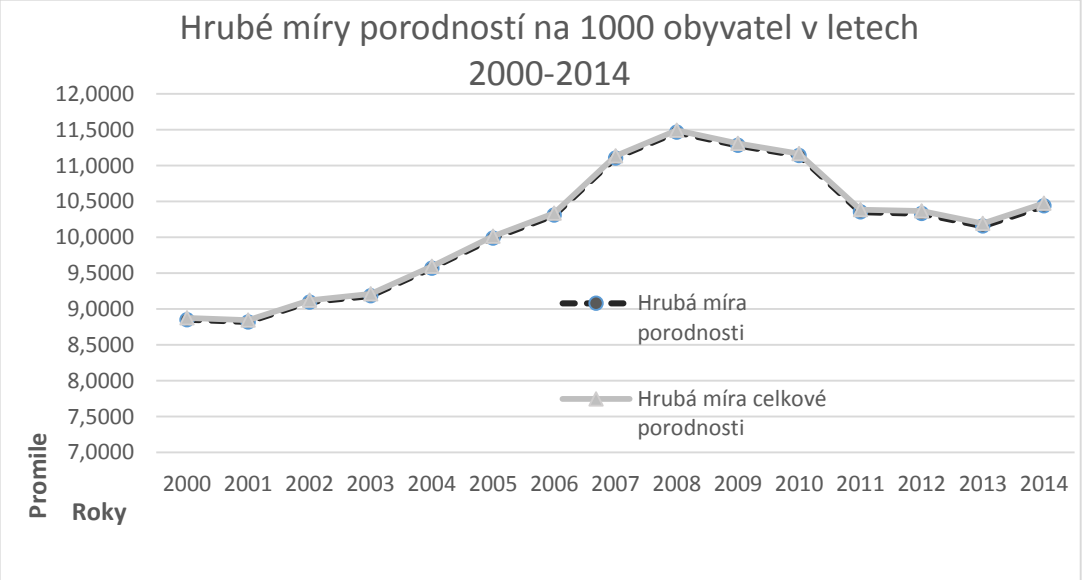

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 7

Z grafu lze vyčíst, co bylo řečeno již dříve, že pokles počtu narozených můžeme sledovat od bodu zvratu tedy roku 2008, kdy dochází ke snížení počtu narozených dětí.

Druhou věcí, kterou lze na grafu zaznamenat, je tvar, nebo chceme-li, průběh obou čar v grafu, které můžeme označit za téměř identické, jelikož rozdíly mezi celkově a živě narozenými dětmi nejsou tak výrazné. I tato věc souvisí s vyspělostí České republiky, jelikož si můžeme uvědomit, že tyto korespondující linie zároveň znamenají nízkou dětskou úmrtnost, jež je pro vyspělé země typickým rysem. Stejně tak jako klesají přímo počty rozených dětí, můžeme očekávat i korespondující trend při grafickém vyobrazení hrubých měr porodnosti, ať už celkové, či jen hrubé míry živě narozených. Vzhledem ke zmíněné velmi malé rozdílnosti živě a celkově narozených dětí za dané období, můžeme předpokládat na základě výše uvedených vzorců, že obě hrubé míry se budou též kopírovat, jako tomu je u grafu předchozího. Graf vývoje hrubých měr dokládáme pro potvrzení vývoje porodnosti v České republice.

Graf 3 - Vývoj hrubých měr porodností v letech 2000-2014 na 1000 obyvatel (v ‰)

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 8

Z analýzy porodnosti v České republice za období 2000 až 2014 je patrný jistý výkyv porodnosti. Tento výkyv může mít na svědomí zajisté více faktorů zároveň. V naší práci budeme analyzovat vývoj vládních výdajů a dále porovnávat tyto dva faktory a zjišťovat, zda budeme moci najít alespoň nějaký společný rys ve zkoumaných ukazatelích, který by mohl na případné výkyvy v porodnosti působit. Pro celkový obrázek o zkoumaném tématu budeme samozřejmě muset poskytnout hlubší vhled do situace, kde se budeme zamýšlet nad možnými dalšími příčinami ve změnách porodnosti a vyvodit z toho určité závěry.

2.3 VÝVOJ VLÁDNÍCH VÝDAJŮ PO ROCE 2000

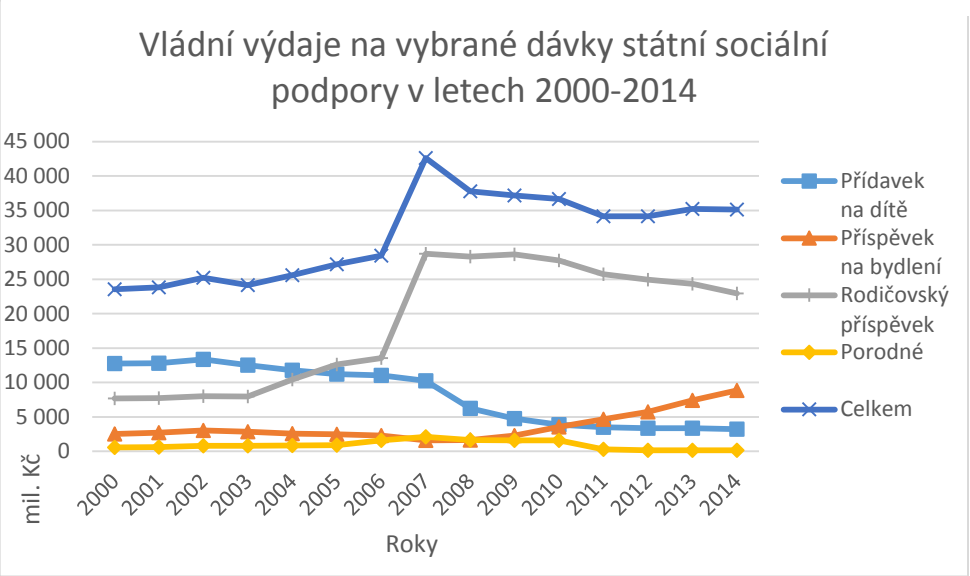
Za veřejnými vládními výdaji si můžeme představit určitou peněžní sumu, kterou stát vynakládá na rozličné účely a snaží se tak nějakým způsobem ovlivňovat, přerozdělovat a podporovat ekonomickou i sociální stránku vývoje společnosti dané země. V našem případě budeme tedy zkoumat vládní výdaje na dávky státní sociální podpory, a to na přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek a porodné. V minulosti samozřejmě reflektujeme ještě jiné dávky státní sociální podpory, které jsou již zrušeny, ale pro naši práci bude důležité se zaměřit a vyhodnotit dávky, které trvají až do současnosti a jsou pro nás stále aktuální. Jako poslední věc před uvedením tabulky s číselnými údaji jednotlivých vládních výdajů, zmíníme ještě pro zpětné uvědomění to, co bylo řečeno v teoretické části práce, a to je fakt, že Česká republika se jako stát řadí podle typologie států Esping-Andersena mezi ty spíše sociálně-demokratičtější a konzervativnější. Toto tvrzení tedy též dokladuje, že zde mohou být určité návyky, které se spíše uchylují k větší sociální podpoře obyvatelstva. Tyto návyky nejsou jen, jednostranné, jelikož můžeme říci, že v takovémto typu státu i obyvatelé, díky takto nastavenému systému s určitým typem podpory od státu, počítají, či to alespoň očekávají. Touto myšlenkou, chceme dojít k zamyšlení, které spočívá v tom, že lidé v takovémto státě mohou silněji reflektovat změny určitých vládních opatření a poté se tomu určitým způsobem přizpůsobovat a nějak se zachovat. Nyní si tedy provedeme samotnou analýzu jednotlivých vybraných výdajů na dávky státní sociální podpory jak graficky, tak poté i s komentářem.

Tabulka 9 - Vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v letech 2000-2014

Rok	Přídavek na dítě	Příspěvek na bydlení	Rodičovský příspěvek	Porodné	**Celkem (v mil. Kč)**
2000	12 748	2 518	7 691	581	**23 538**
2001	12 799	2 699	7 701	616	**23 815**
2002	13 353	3 028	8 022	791	**25 194**
2003	12 519	2 835	7 964	807	**24 125**
2004	11 790	2 548	10 425	832	**25 595**
2005	11 195	2 459	12 627	895	**27 176**
2006	11 033	2 287	13 526	1 591	**28 437**
2007	10 236	1 565	28 690	2 097	**42 588**
2008	6 232	1 619	28 294	1 647	**37 792**
2009	4 736	2 280	28 586	1 579	**37 181**
2010	3 862	3 521	27 722	1 565	**36 670**
2011	3 498	4 641	25 709	292	**34 140**
2012	3 332	5 732	24 950	144	**34 158**
2013	3 329	7 403	24 336	148	**35 216**
2014	3 207	8 844	22 913	143	**35 107**

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat ze soukromé databáze MPSV

Graf 4 - Vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v letech 2000-2014 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 9

Začneme komentářem jednotlivých vládních výdajů na dávky, kde budeme komentovat průběh těchto výdajů za sledované období. Poté zhodnotíme průběh celkových výdajů na tyto dávky.

Co se týče přídavku na dítě, od roku 2002 začíná suma výdajů na tuto dávku klesat, ovšem nejrazantnější pokles za celé období nastává v roce 2007, kdy se skokově do roku

2008 změní tato suma zhruba o 4 miliardy korun. Po roce 2008 se tento klesající trend již nemění.

Jako další zhodnotíme výdaje na příspěvek na bydlení, který se nejvíce vymyká, jelikož jako jediná dávka má rostoucí trend, kromě malého výkyvu v roce 2007, kdy se výdaje snížily, což zřejmě mohlo být způsobeno změnami v legislativě. Musíme též podotknout, že jako jediná z hodnocených dávek, není direktivně určena jen rodiči nebo dítěti. Na tuto dávku má nárok i člověk, který žádného potomka nemá, a tak tento rostoucí trend můžeme přikládat i tomuto vysvětlení.

Rodičovský příspěvek, respektive vládní výdaje na něj, rostou od roku 2000 až do zlomového roku 2007, kdy začínají klesat. S výjimkou roků 2009 a 2010, kdy nastupuje mírný vzestup této dávky, nastane opětovný pokles, který již trvá až do roku 2014, kdy jsou vládní výdaje na tuto dávku okleštěny oproti roku 2010 o přibližně 5 miliard korun. Změny, které proběhly legislativně v roce 2007, by mohly mít na tyto výkyvy určitý vliv.

Jako poslední dávku, kterou si zhodnotíme z tohoto hlediska je porodné. Ani porodné není mezi dávkami žádnou výjimkou a rok 2007 pro ni též znamená období, kdy nastalo snižování vládních výdajů. Ze dvou miliard v roce 2007 se v roce 2014 dostala na pouhých 143 milionů. V roce 2007 se dávka též začíná měnit z hlediska podmínek jejího vyplácení, až došlo roku 2011 ke změně takové, že k výplatě porodného dochází pouze na první narozené dítě, nebo děti v případě vícečetného porodu a ještě pouze za splnění podmínky určité příjmové hranice. Tato podmínka trvá do roku 2014 a od roku 2015 se podmínka mírně upravuje a porodné se vztahuje i na druhé dítě, které žena porodí. Tyto poměrně velké úpravy způsobily pravděpodobně též i poklesnutí výdajů na tuto dávku.

Když budeme hodnotit výdaje na tyto dávky jako celkovou hodnotu vynaloženou na námi vybrané dávky státní sociální podpory, opět si musíme zmínit rok 2007, který byl, co se týče výdajů, klíčový. Částka přes 42 miliard byla za posledních 14 let tou nejobjemnější částkou, která byla vynaložena na dávky státní sociální podpory. Od roku 2000 docházelo k mírnému a pozvolnému růstu, kdy ve zmíněném roce 2007 nastal onen zlom, kdy došlo ke změně mnoha dávek a zároveň byl také vytvořen nový zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů, který právě, mimo jiné, upravoval i podmínky nároku na určité dávky státní sociální podpory. Snaha vlády neustálému narůstání těchto výdajů zabránit se, jak si můžeme povšimnout, do jisté míry vyplnila, jak dokládá graf č. 4 i tabulka č. 9. Druhým znatelným krokem státu, který mohl podpořit tento zásah z roku 2007, může být též zákon z roku 2009, „*kterým se mění některé zákony v souvislosti*

s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010"(Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, 2009). Tento zákon též novelizuje právě zákon o státní sociální podpoře, s čímž souvisejí určité změny v systému dávek státní sociální podpory. Úspory, které chce stát v tomto období provést, se tedy opět dotýkají dávek, ačkoliv náklady na život obyvatelstva v České republice se zvyšují, tak stát v období prakticky již od roku 2007 nemění podmínky směrem k lidem, ale spíše se zaměřuje na šetření ve státním rozpočtu (www.měšec.cz, 2010).

2.4 KOMPARACE VYBRANÝCH UKAZATELŮ

V této kapitole si provedeme finální porovnání předchozích analyzovaných faktorů, tedy porodnosti a vládních výdajů na dávky státní sociální podpory. Budeme je nejdříve porovnávat pouze číselně a uvádět zde možná spojení a vazby mezi těmito proměnnými a hodnotit význam těchto dvou ukazatelů v celkovém měřítku pro společnost a stát. Za druhé, uděláme za pomocí lineární regrese analýzu, která nám porovná dané proměnné, kde v tomto případě bude závislou proměnou porodnost a nezávislou vládní výdaje. Po grafickém zobrazení regrese provedeme diskuzi na dané výstupy a budeme polemizovat o případných řešeních, které nám dává tato práce z výsledků, které jsme získali v průběhu našeho zkoumání.

2.4.1 ČÍSELNÁ KOMPARACE

Pro zjištění a analýzu vlivu vybraných dávek státní sociální podpory na porodnost v České republice budeme muset provést určité porovnání, nejdříve číselných údajů, kde zhodnotíme případné propojení vazeb mezi těmito ukazateli a budeme komentovat případný vliv těchto vazeb právě na námi zkoumanou porodnost. Pro porovnání jsme si zvolili hrubou míru porodnosti jako základní ukazatel porodnosti a celkové vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory za dané námi zkoumané období. Tabulka, které se zde budeme věnovat, vypadá následovně:

Tabulka 10 - Číselná komparace vládních výdajů na dávky sociální podpory a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014

rok	Vládní výdaje na dávky státní sociální podpory	hrubá míra porodnosti
2000	23 538 000 000,0 Kč	8,8498 ‰
2001	23 815 000 000,0 Kč	8,8180 ‰
2002	25 194 000 000,0 Kč	9,0960 ‰
2003	24 125 000 000,0 Kč	9,1833 ‰
2004	25 595 000 000,0 Kč	9,5684 ‰
2005	27 176 000 000,0 Kč	9,9873 ‰
2006	28 437 000 000,0 Kč	10,3082 ‰
2007	42 588 000 000,0 Kč	11,1048 ‰
2008	37 792 000 000,0 Kč	11,4644 ‰
2009	37 181 000 000,0 Kč	11,2804 ‰
2010	36 670 000 000,0 Kč	11,1391 ‰
2011	34 140 000 000,0 Kč	10,3531 ‰
2012	34 158 000 000,0 Kč	10,3314 ‰
2013	35 216 000 000,0 Kč	10,1564 ‰
2014	35 107 000 000,0 Kč	10,4382 ‰

Zdroj:Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 8 a č. 9

V tabulce č. 10 vidíme, jak se celkové vládní výdaje zvyšují od roku 2000 až do roku 2007, kde počínaje rokem 2008 začíná pokles až do roku 2014. Hrubá míra porodnosti zaznamenává též rostoucí tendenci a porodnost tedy roste do roku 2008, kde v roce 2009 nastává její pokles, prakticky až do konce námi sledovaného období a to o zhruba 1 promile. Tyto výsledky nám nabízejí zajímavé informace, které stojí za zamyšlení a my si nyní uvedeme to, co pro nás mohou znamenat.

Je potřeba si ještě před samotným rozborem uvědomit, že do jisté míry samozřejmě platí pravidlo, že zaznamenáme-li růst určitého demografického jevu, jakým je pro nás porodnost, můžeme očekávat větší výdaje na dávky státní sociální podpory, jelikož předpokládáme, že se zvětší počet odběratelů těchto dávek. Zároveň je třeba se na tuto problematiku podívat ale i zcela opačným pohledem a zkoumat také to, zda v našem případě porodnost, ale může to být samozřejmě jakýkoliv demografický či ekonomický jev, reaguje na státem přijatá opatření, která se daného jevu týkají. V našem případě, jak už bylo řečeno, jsme zjistili, že v roce 2007 a 2009 provádí vláda kroky, které mají plnit funkci úspornou, čili na základě zákonů a jejich novel přijímají taková opatření, která mají sloužit k povzbuzení státního rozpočtu, jeho odlehčení, avšak zároveň se v obou případech dotýkají a zasahují do vládních výdajů na dávky státní sociální podpory.

Po zbylém dovětku a dalších informacích, které jsme si uvedli spolu s číselnou tabulkou, u které jsme provedli komparaci, jsme zde došli k závěru, že zde je viditelná korelace mezi vládními výdaji na dávky státní sociální podpory a hrubou mírou porodnosti. Se snížením výdajů v roce 2008, které podpořil zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů, nastává i pokles hrubé míry porodnosti v roce 2009. Do té doby jsou oba trendy rostoucího rázu. Tady tedy nacházíme určitou stejnorodost v chování a tato homogenita výsledků nám dává signál toho, že zde korelace je.

Mezi proměnnými jako je porodnost a vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory by mohlo docházet k takzvané autokorelaci, jež by ve zkratce říkala, že pokud se zvyšuje porodnost tak se nám zvyšují i výdaje na dávky státní sociální podpory a naopak. To, co však lze zjistit z tabulky těchto ukazatelů, je fakt, že po zavedení zákona o stabilizaci rozpočtů, se v roce 2008, po zavedení těchto vládních opatření začínají nejdříve snižovat celkové vládní výdaje a to až o pět miliard korun. Porodnost v tomto roce stále stoupá a dosahuje také nejvyšší hodnoty za celé zkoumané období. Zlomový okamžik pro porodnost, nastává až v roce 2009, kdy se se zpožděním jednoho roku začíná snižovat také. Tento vývoj daných ukazatelů zcela nepotvrzuje přítomnost autokorelace. Můžeme se domnívat, že ve zkoumaném období, na základě dostupných informací, se o autokorelaci pravděpodobně nejedná. V příští subkapitole bude dále provedena regresní analýza, kde pomocí lineární regrese vyobrazíme korelační vazbu a vypočítáme index determinace, jenž určuje vhodnost zvoleného modelu a také index korelace, který nám číselně ukáže na kolik je tato závislost silná.

Závěrem této subkapitoly, si ještě pokusíme odpovědět na otázky, které se též týkají vývoje porodnosti a mohly by v našem případě působit nějaký způsobem na demografické ukazatele porodnosti a připojit se tak k dalším možnostem ovlivňujících tento ukazatel. Analýzou jedné ze složek obyvatelstva z hlediska demografické reprodukce jakou je složka reprodukční, tu tvoří ženy, jež jsou ve věku 15 - 49 let a zkoumání jejich vývoje je pro nás důležité hned z několika důvodů. Jako složka reprodukční, je prakticky jedinou složkou, která může přímo ovlivňovat počty narozených dětí v daném státě. Za další je pro nás výzkum celkového počtu rodivého kontingentu v jednotlivých letech důležitý z toho důvodu, že podle něj můžeme určit demografický vývoj této skupiny a podle vývoje mezi jednotlivými roky můžeme posoudit, zda došlo k nějakému enormnímu přírůstku a nárůstu mezi roky a posoudit tak, zda se v tomto období nacházely případné silné ročníky žen, které též mohly zapůsobit na porodnost a její ukazatele. V práci si tedy

nyní porovnáme hrubou míru porodnosti s reprodukční složkou žen, kde si na základě číselné komparace a grafického znázornění ukážeme, zda najdeme nějaké souvislosti, které by následně mohly být okomentovány.

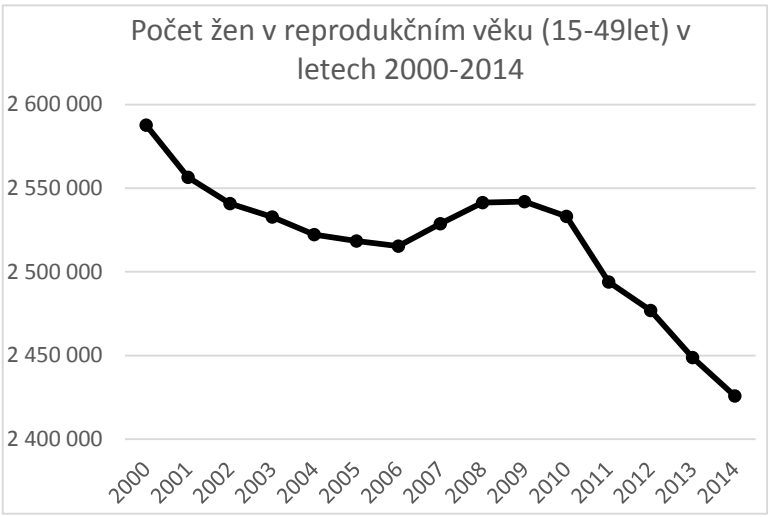
Tabulka 11 - Počet žen v reprodukčním věku a Hrubá míra porodnosti v letech 2000 - 2014

Roky	Počet žen v reprodukčním věku (15-49 let)	Hrubá míra porodnosti(v ‰)
2000	2 587 706	8,8498
2001	2 556 405	8,8180
2002	2 540 786	9,0960
2003	2 532 690	9,1833
2004	2 522 245	9,5684
2005	2 518 369	9,9873
2006	2 515 408	10,3082
2007	2 528 860	11,1048
2008	2 541 311	11,4644
2009	2 541 882	11,2804
2010	2 533 179	11,1391
2011	2 493 914	10,3531
2012	2 476 865	10,3314
2013	2 448 870	10,1564
2014	2 425 820	10,4382

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle ČSÚ

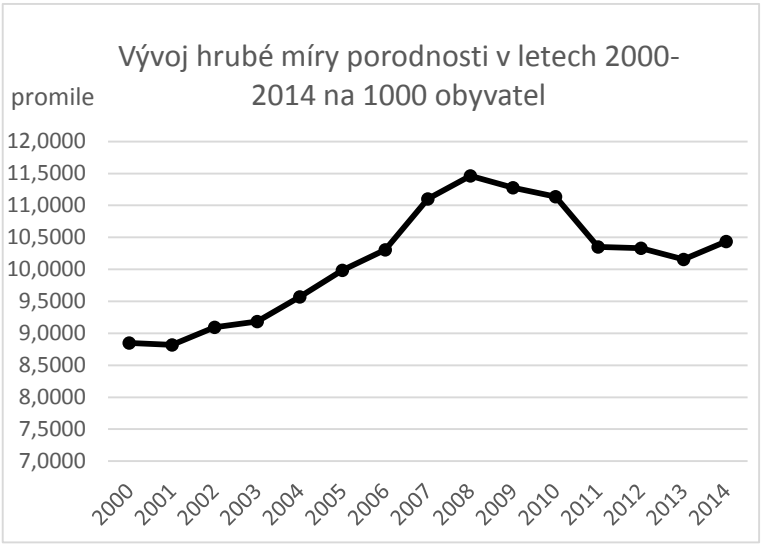
Po komparaci dat z tabulky, kde byl porovnán celkový počet žen v reprodukčním věku v jednotlivých letech s hrubou mírou porodnosti, vyplývá následující. Z komparace číselných údajů si můžeme všimnout, že mezi těmito dvěma ukazateli nejde vypozorovat žádný znatelný trend, jenž by se dal nějakým způsobem interpretovat. Znamená to tedy, že není téměř žádná pozorovatelná korelace mezi danými proměnnými. Hrubá míra porodnosti tedy v tomto případě neklesá, ani neroste společně s počtem žen v reprodukčním věku. Nejsou zde ani patrné ročníky žen, které by byly silnější, to znamená více početné ročníky. Ty by teoreticky mohly narušit poměrně stabilní, nekolísající strukturu rodivého kontingentu a ovlivnit tak případně porodnost, znamenalo by to vlastně příbytek většího počtu žen v průběhu tohoto období. Poslední, co zmíníme je též fakt, že zde můžeme pozorovat sice mírný, ale i přesto zobrazující se jev klesajícího počtu žen, které se nacházejí v reprodukční složce.

Graf 5 - Vývoj celkového počtu žen v reprodukční složce v letech 2000-2014

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 11

Graf 6 - Vývoj hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014 na 1000 obyvatel

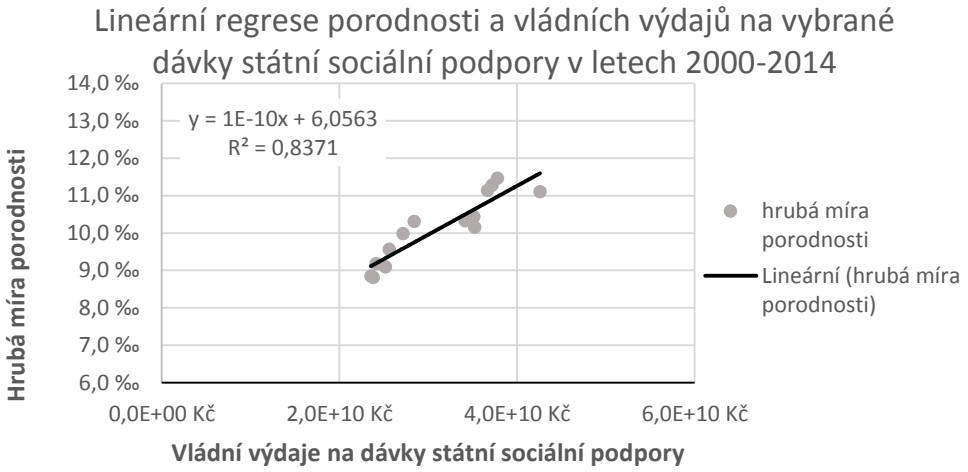
Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 11

Z grafu vývoje hrubé míry porodnosti a reprodukční složky žen v letech 2000 až 2014 vidíme poměrně opačný vývoj u obou zkoumaných faktorů. Jediné, u čeho bychom se mohli pozastavit, je přibližně stejný vývoj mezi roky 2007 až 2010, kdy stoupají oba ukazatele. Na druhou stranu si musíme zmínit to, že například v roce 2002, při zhruba stejném počtu žen v reprodukční složce jako v roce 2008 a 2009, byly míry porodnosti poměrně dosti odlišné, o zhruba 2,5 promile menší. Sílu korelace a náš komentář k tomuto srovnání prověříme ještě v následující subkapitole.

2.4.2 REGRESNÍ ANALÝZA

Nejdříve si uvedeme grafický a číselný výsledek lineární regrese, jejíž pomocí si určujeme vztah dvou proměnných a také průběh přímky, která by měla nejlépe vystihovat průběh jejich závislosti, tento průběh si uvedeme v bodovém diagramu a bude v grafu znázorněn lineární přímkou. U tohoto typu regrese si musíme vždy určit proměnné X a Y, přičemž proměnná X je nezávislou, a tedy také můžeme říct vysvětlující proměnnou, a naopak proměnná Y je vysvětlovaná, čili závislá. V této práci, si tedy nejdříve provedeme lineární regresi, kde bude vysvětlující proměnnou vývoj vládních výdajů na námi vybrané dávky státní sociální podpory a vysvětlovanou proměnnou je hrubá míra porodnosti. V další části této subkapitoly si provedeme to samé, jen s rozdílem, že vysvětlující proměnnou v tomto případě bude celkový počet žen v reprodukční složce a vysvětlovanou stále zůstává hrubá míra porodnosti.

Graf 7 - Lineární regrese vládních výdajů na dávky státní sociální podpory a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014

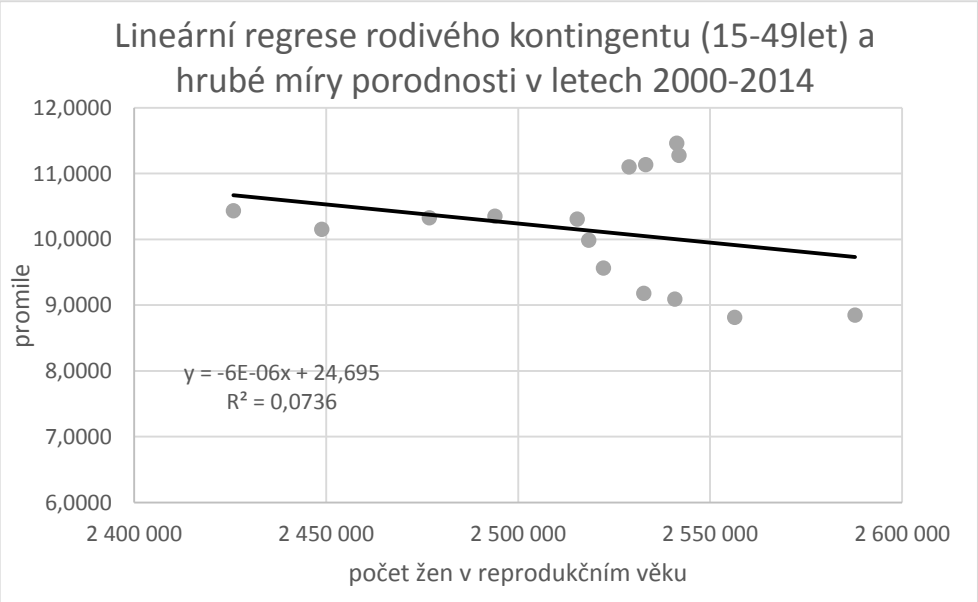
Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 10

Z grafu vidíme, že rovnice regrese je $y = 1E - 10.x + 6{,}0563$, hodnota spolehlivosti, jinak můžeme říci také index determinace, je $R^2 = 0{,}8371$ a index korelace, jakožto odmocnina z hodnoty spolehlivosti, je $I_{yx} = \sqrt{0{,}8371} = 0{,}9149$. Z rovnice regrese, která v obecném zápisu vypadá jako: $y = a.x + b$, se nám tedy podařilo zjistit dvě neznámé. Již víme, že $a = 1E - 10$, a že $b = 6{,}0563$. Jinými slovy to znamená, že když vynásobíme vládní výdaje na dávky státní sociální podpory koeficientem $\boldsymbol{a}$ a přičteme k němu $\boldsymbol{b}$, dostaneme odhadovanou hrubou míru porodnosti. Hodnota □², což je hodnota spolehlivosti, nám udává kvalitu regresního modelu. Udává

nám, kolik procent rozptylu vysvětlované proměnné je vysvětleno pomocí našeho modelu, a kolik nám zůstává nevysvětleno. Pohybujeme se v intervalu hodnot od nuly do jedné, kde hodnoty, které jsou blízké nule, nám dávají signál toho, že se jedná o špatnou kvalitu regresního modelu, zatímco hodnoty blízké jedné naznačují, že kvalita regresního modelu je na velmi vysoké úrovni a je vhodná pro predikování. V tomto případě našich výpočtů se index determinace blíží jedné a v převodu na procenta nám značí to, že regresní model vysvětluje 83,71 procent a jedná se o poměrně vysoký stupeň kvality tohoto modelu. Jako poslední, co jsme si určili, byl index korelace, který určuje závislost zkoumaných proměnných, a to opět v intervalu od nuly do jedné, přičemž, čím více se zjištěná hodnota blíží nule, je jejich vzájemná závislost menší. Naopak hodnota, která se přibližuje jedné (obecně pokud se pohybuje nad hodnotou 0,5) ukazuje, že zde je závislost silná. Index korelace v našem případě činí hodnotu 0,9149, a proto můžeme říci, že korelační závislost mezi proměnnými je velmi silná. Závislost nám ukazuje právě i rozmístění bodů v grafu podél lineární přímky.

Nyní provedeme druhou regresní analýzu s již zmíněnými proměnnými - závislou hrubou mírou porodnosti a nezávislou, tedy počtem žen v reprodukčním věku, a to všechno mezi lety 2000-2014. Budeme zjišťovat totožné údaje, jako tomu bylo u předešlé lineární regrese.

Graf 8 - Lineární regrese celkového počtu žen v reprodukčním věku (15-49 let) a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014

Zdroj: vlastní zpracování 2015, podle dat z tabulky č. 11

Rovnice regrese je $y = -6E - 06.x + 24{,}695$, index determinace je $R^2 = 0{,}0736$ a index korelace je $I_{yx} = \sqrt{0{,}0736} = 0{,}2713$. Hodnota spolehlivosti, nám udává kvalitu regresního modelu, což pokud číslo, které nám vzniklo z výpočtu, převedeme na procenta se tato kvalita modelu rovná 7,36 procent. Nevysvětleno tedy zůstává 92,64 procent, a proto i kvalita tohoto regresního modelu je velmi malá. Index korelace se v tomto případě rovná hodnotě 0,2713, což je opět hodnota, která je příliš nízká, abychom mohli uvažovat o korelační závislosti těchto proměnných. Opět i ze samotného grafu regrese si můžeme na pouhým pohledem všimnout, jak body nekorespondují s danou lineární přímkou.

Výpočty a grafy lineární regrese nám ukázaly to, o čem jsme diskutovali v předchozí subkapitole. U prvního grafu regrese, kde byl řešen vztah výdajů na vybrané dávky sociální podpory a hrubé míry porodnosti jsme dospěli k tomu, že je zde korelující vztah mezi těmito proměnnými na poměrně vysoké úrovni závislosti v poměrně vysoce kvalitním regresním modelu. Naopak u druhého regresního zkoumání a doplnění informací o vztahu reprodukční složky žen v České republice a hrubé míry porodnosti jsme došli k závěru, že ani zde se nám neprokázala nějaká významnější úroveň vzájemného vztahu mezi proměnnými. Jinak řečeno jsme dospěli k výsledku mizivé korelace, a tedy korelační nezávislosti obou proměnných.

2.5 SHRNUTÍ

Před samotným závěrem práce provedeme shrnutí výzkumu a výstupů z této práce. Pokusili jsme se zanalyzovat vztahovou závislost mezi vládními výdaji na námi vybrané dávky státní sociální podpory a porodností v České republice po roce 2000. To, co se nám podařilo nalézt je korelace mezi danými proměnnými, kterou jsme si provedli jak číselnou formou, tak i formou lineární regrese. Závislost z hlediska daných faktorů u provedené regrese se nám potvrdila jak indexem korelace, tak i indexem determinace. Vzhledem k tomu, že mezi zkoumanými ukazateli mohlo docházet k takzvané autokorelaci, byl, jako poslední bod k tomuto číselnému porovnání vybraných vládních výdajů na dávky státní sociální podpory a porodnosti, proveden průzkum a v něm uvedeny důvody, proč v tomto případě k autokorelaci pravděpodobně nedochází.

V práci, jsme také provedli dodatečné zkoumání ve snaze odpovědět na otázky týkající se některých dalších možných vlivů, které by na porodnost mohli též působit. Byl zkoumán vliv celkového počtu žen ve věku od 15 do 49 let, jakožto žen, které se nacházejí

ve složce reprodukční, na hrubou míru porodnosti, kde se nám neprokázala existence korelace mezi danými proměnnými. Můžeme si říci, že faktorů, které mohou ovlivňovat porodnost v České republice je opravdu mnoho. I to je možný prostor k zamyšlení a dalšímu bádaní v otázce vývoje porodnosti, jelikož je opravdu obtížné, vinou množství vlivů, které mohou ovlivnit další vývoj tohoto demografického ukazatele, určit efektivní způsob toho, jak by si dané státy do budoucna měly nastavit jejich pronatalitní politiky. Je tedy třeba velmi důkladně zmapovat právě tyto možné vlivy a podle odborných závěrů posuzovat a směřovat další opatření vlád.

Co jsme chtěli zmínit též a bylo by určitě neuvážené nezmínit, jako možný faktor ovlivňující vývoj porodnosti v tomto období, je též přítomnost hospodářské krize, která přerostla ve světovou finanční krizi v roce 2008 a mohla ovlivnit českou společnost i v takových ohledech, které se pak promítají do těchto demografických faktorů.

Prostor pro další výzkum je tedy stále na poli funkčnosti vládních výdajů na dávky státní sociální podpory, který se po nalezené korelaci dá zajisté prozkoumat z hlubšího, fundovanějšího vhledu do této situace a z hlediska budoucích prognóz porodnosti by byl tento výzkum i velmi žádoucí.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zanalyzovat vliv vybraných vládních výdajů na dávky státní sociální podpory na porodnost v České republice po roce 2000. V bakalářské práci byl proto zmapován systém vybraných dávek státní sociální podpory, jejich vývoj a také vývoj vládních výdajů na tyto dávky. Dále tato práce řešila vývoj porodnosti a jejích základních měr, přičemž jako nejdůležitější z nich, byla zvolena hrubá míra porodnosti. Po výzkumu těchto ukazatelů jednotlivě se provedla syntéza jejich číselných výsledků, které znázorňovaly jejich vývoj v jednotlivých letech. V této části práce byl nejzajímavější společný vývoj ukazatelů po roce 2007, kdy vláda v tomto roce uvedla v platnost zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů, který vzešel v účinnost počátkem roku 2008. V roce 2008 došlo k poklesu vybraných vládních výdajů na dávky státní sociální podpory o poměrně znatelnou částku v řádu miliard. Co činí tento fakt zajímavým je to, že i přes razantní změnu ve výdajích, porodnost v tomto roce stále rostla a byla dokonce na nejvyšší úrovni za období, které sleduje tato práce. Porodnost se začala snižovat až v roce 2009, kdy pokles vládních výdajů stále pokračoval. Na konci této číselné komparace byla zjištěna korelace mezi vládními výdaji na státní sociální dávky a hrubou mírou porodnosti mezi lety 2000-2014.

Z hlediska možné přítomnosti autokorelace, byl dodatečně proveden průzkum a uvedeny důvody proč se v tomto případě, dle výsledných čísel a podle celkového vývoje těchto proměnných, o autokorelaci pravděpodobně nejedná. Další faktor, který byl komparován s hrubou mírou porodnosti, byl rodivý kontingent žen v České republice. Srovnání těchto ukazatelů bylo zkoumáno, protože rodivý kontingent mohl působit jako další možný faktor, který by mohl významně ovlivnit vývoj porodnosti, zvláště při přítomnosti silných ročníků žen v tomto období, či obecně nějakých velkých početních výkyvů v této reprodukční skupině žen. Tato číselná komparace však nepotvrdila, že by se zde nacházely nějaké silné vazby mezi reprodukční složkou žen a porodností.

Pro podpoření výsledků tohoto číselného srovnání byla provedena regresní analýza všech daných ukazatelů. Regresní analýza byla provedena jak mezi hrubou mírou porodnosti a vládními výdaji na dávky státní sociální podpory, tak i mezi hrubou mírou porodnosti a reprodukční složkou žen. Výsledky regresní analýzy potvrdily výstupy z předchozího zkoumání.

Výsledek výzkumu tkví v nalezené korelaci mezi dávkami a zmapování

současného vývoje porodnosti, dávek státní sociální podpory a výdajů na tyto dávky. Práce nenašla přímou odpověď na vzájemnou míru vlivu těchto ukazatelů, naznačuje však ze zjištěných výsledků možnost provést hlubší analýzu fundovanějšími a propracovanějšími metodami, které by mohly přesněji okomentovat vliv těchto ukazatelů.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1 - Výše přídavku na dítě od 1. 1. 1999 do 31. 3. 2000 v Kč za měsíc 30

Tabulka 2 - Výše přídavku na dítě od 1. 4. 2000 do 30. 9. 2001 v Kč za měsíc 30

Tabulka 3 - Výše přídavku na dítě od 1.1.2006 do 31.12.2006 v Kč za měsíc 31

Tabulka 4 - Výše přídavku na dítě do 31. 12. 2007 v Kč za měsíc 32

Tabulka 5 - Výše přídavku na dítě od 1. 1. 2008 v Kč za měsíc 32

Tabulka 6 - Výše přídavku na dítě v jednotlivých letech v Kč za měsíc 32

Tabulka 7 - Data jednotlivých ukazatelů pro výpočty v letech 2000-2014 39

Tabulka 8 - Výpočty hrubých měr porodnosti v letech 2000-2014 (v ‰) 40

Tabulka 9 - Vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v letech 2000-2014 43

Tabulka 10 - Číselná komparace vládních výdajů na dávky sociální podpory a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014 46

Tabulka 11 - Počet žen v reprodukčním věku a Hrubá míra porodnosti v letech 2000 - 2014 48

Graf 1 - Celková hodnota jednotlivých výměr vyplácená v jednotlivých letech (1999, 2000, 2001, 2006) 31

Graf 2 - Vývoj počtu živě a celkově narozených v letech 2000-2014 (v tis.) 40

Graf 3 - Vývoj hrubých měr porodností v letech 2000-2014 na 1000 obyvatel (v ‰) 41

Graf 4 - Vládní výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v letech 2000-2014 (v mil. Kč) 43

Graf 5 - Vývoj celkového počtu žen v reprodukční složce v letech 2000-2014 49

Graf 6 - Vývoj hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014 na 1000 obyvatel 49

Graf 7 - Lineární regrese vládních výdajů na dávky státní sociální podpory a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014 50

Graf 8 - Lineární regrese celkového počtu žen v reprodukčním věku (15-49 let) a hrubé míry porodnosti v letech 2000-2014 51

SEZNAM LITERATURY

- BŘESKÁ, Naděžda, BURDOVÁ, Eva, VRÁNOVÁ, Lucie: *Státní sociální podpora podle právního stavu od 1. 4. 2000*, 5. aktualiz. a dopl. vyd., Olomouc, ANAG, 2000, 198 s., ISBN 80-7263-028-8
- BŘESKÁ, Naděžda, BURDOVÁ, Eva, VRÁNOVÁ, Lucie: *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*, 12. aktualiz. a dopl. vyd., Olomouc, ANAG, 2008, 223 s., ISBN 978-80-7263-467-5
- BŘESKÁ, Naděžda, BURDOVÁ, Eva, VRÁNOVÁ, Lucie: *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 6. 2010*, 13. aktualizované a dopl. vyd., Olomouc, ANAG, 2010, ISBN 978-80-7263-609-9
- BURCIN, Boris, Tomáš KUČERA: *PRESPEKTIVY POPULAČNÍHO VÝVOJE ČESKÉ REPUBLIKY NA OBDOBÍ 2003-2065*, Praha, Demo Art, 2004, ISBN 80-86746-01-1
- DANĚK, Antonín a kol.: *Průvodce: důchodovou reformou, nemocenským pojištěním, sociálním pojištěním, zdravotní reformou, změnami zákona o DPH, výpočtem mezd, cestovními náhradami, úpravami zákoníku práce, sociálními dávkami: v roce 2012*, Praha, BMSS-Start, 2012, 159 s., ISBN 978-80-86140-74-2
- FIALOVÁ, Ludmila a kol.: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha, Mladá fronta, 1996, 399 s., ISBN 80-204-0283-7
- HÁJKOVÁ, Gabriela: *Státní sociální podpora v roce 2010*, 7. 1. 2010, citace z 3. 5. 2015, dostupné na: http://www.mesec.cz/clanky/statni-socialni-podpora-2010/
- HOLUB, Martin a kol.: *Pružné formy podpory rodin s dětmi v sociálním pojištění*, Praha, VÚPSV, 2009, 156s., lit., obr., tab., citace 30. 3. 2015, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7765/Pruzne_formy_podpory.pdf
- HOLUB, Martin a kol.: *Teoretické možnosti podpory rodin s dětmi v sociálním pojištění*, Praha, VÚPSV, 2010, 66 s., lit., obr., tab., ISBN 978-80-7416-063-9, citace 30.4.2015, dostupné na: http://www.vupsv.cz/index.php?p=news&id=100&site=default

- KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ: *DEMOGRAFIE: (nejen) PRO DEMOGRAFY*, 3. přepracované vydání, Praha, Sociologické nakladatelství, 2009, 241 s., ISBN 80-85850-30-3
- KREBS, Vojtěch, DURDISOVÁ, Jaroslava, POLÁKOVÁ, Olga, ŽIŽKOVÁ, Jana: *Sociální politika*, Praha, Codex Bohemia, 1997, 328 s. ISBN 80-85963-33-7
- KVAPILOVÁ, Jana: *Typy státu blahobytu a Česká republika*, Brno, 2010, Diplomová práce, Masarykova univerzita, citace 15. 4. 2015, dostupné na: http://is.muni.cz/th/172172/esf_m/diplomkaJKfin.doc
- LAMPERT, H. (1985): *Lehrbuch der Sozialpolitik. Springer Verlag 1985*, In: Krebs, V. a kol.: Sociální politika, Praha, Aleko, 1991, 190s. ISBN 80-85341-22-0
- LOUŽEK, Marek: *POPULAČNÍ EKONOMIE: Její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*, 1. vydání, Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004, ISBN 80-86547-35-3
- MATĚJKOVÁ, Barbora, PALONCYOVÁ, Jana: *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II. [Family policy in selected European countries II.]*, Praha, VÚPSV, 2004, 79 s., citace 30. 3. 2015, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf
- MPSV odbor 21: Obecné informace, Ministerstvo práce a sociálních věcí, citace 1. 5. 2015, Dostupné na: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne
- MPSV odbor 21: Příspěvek na bydlení, Ministerstvo práce a sociálních věcí, citace 1.5.2015, Dostupné na: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
- MPSV odbor 21: Rodičovský příspěvek, Ministerstvo práce a sociálních věcí, citace 1. 5. 2015, Dostupné na: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- MPSV odbor 21: Porodné, Ministerstvo práce a sociálních věcí, citace 1. 5. 2015, Dostupné na: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Zákon, 362/2009 Sb., 2009, citace z 3. 5. 2015, dostupné na: http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=362&r=2009
- ROUBÍČEK, Vladimír: *Úvod do demografie*, 1. vyd., Praha, CODEX Bohemia, 1997, 348 s., ISBN 80-859-6343-4
- Zákon o státní sociální podpoře, *Předpis č. 117/1995 Sb.*, 1995, citace z 1. 5. 2015 dostupné také na: http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Počty žen v reprodukčním věku 15-49 v letech 2000-2014

	Roky														
Počty žen v letech (15-49)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
15	65 289	64 104	63 133	64 532	62 540	63 532	62 562	59 318	59 308	52 510	47 106	44 274	44 254	43 950	43 689
16	65 533	65 482	64 225	63 202	64 603	62 619	63 572	62 753	59 484	59 468	52 652	46 992	44 322	44 308	44 050
17	65 646	65 660	65 638	64 330	63 296	64 813	62 812	63 919	63 158	59 772	59 860	52 497	47 161	44 549	44 656
18	67 979	65 608	65 744	65 855	64 469	63 539	65 082	63 305	64 369	63 587	60 219	59 705	52 958	47 813	45 274
19	69 051	68 637	65 840	66 376	66 240	64 804	63 996	66 095	64 271	64 749	63 864	60 089	60 016	53 261	48 250
20	73 281	69 315	68 767	66 369	66 524	66 693	65 346	65 362	67 225	64 990	65 224	63 696	60 300	60 007	53 573
21	82 045	73 341	69 375	69 146	66 457	67 073	67 271	66 666	66 685	68 196	65 679	65 263	64 032	60 400	60 275
22	85 338	81 980	73 521	69 637	69 210	67 093	67 632	68 566	67 886	67 391	68 752	64 986	65 552	64 117	60 657
23	87 041	85 016	82 101	73 937	69 786	69 727	67 718	68 947	69 785	68 503	67 893	67 590	65 275	65 678	64 448
24	89 548	86 669	85 173	82 447	74 175	70 328	70 297	69 153	70 107	70 427	68 968	66 636	67 831	65 308	66 002
25	92 360	89 072	86 834	85 546	82 743	74 713	70 864	71 697	70 275	70 689	70 845	67 817	66 828	67 931	65 666
26	92 864	91 184	89 252	87 156	85 772	83 229	75 225	72 052	72 769	70 836	71 037	69 592	67 984	66 894	68 379
27	86 212	91 828	91 320	89 487	87 437	86 269	83 741	76 405	72 936	73 184	71 164	69 861	69 807	68 083	67 273
28	79 076	85 349	91 977	91 568	89 751	87 912	86 697	84 887	77 249	73 364	73 445	70 279	70 076	69 899	68 443
29	74 363	77 528	85 459	92 224	91 809	90 128	88 300	87 738	85 626	77 595	73 579	72 228	70 438	70 068	70 177
30	71 692	73 314	77 638	85 639	92 481	92 151	90 495	89 246	88 388	85 904	77 786	72 700	72 367	70 390	70 308
31	68 352	70 758	73 384	77 849	85 850	92 759	92 456	91 440	89 896	88 621	86 036	76 524	72 782	72 355	70 670
32	65 611	67 727	70 840	73 540	78 052	86 127	93 085	93 358	92 012	90 121	88 708	84 899	76 590	72 755	72 534
33	65 667	65 011	67 821	71 004	73 752	78 290	86 440	93 863	93 928	92 212	90 182	87 832	84 932	76 510	72 931
34	66 705	65 239	65 087	67 950	71 174	74 008	78 554	87 237	94 407	94 126	92 264	89 185	87 810	84 815	76 648
35	69 785	66 319	65 305	65 171	68 115	71 410	74 273	79 276	87 768	94 559	94 166	91 438	89 201	87 680	84 885
36	72 710	69 261	66 368	65 413	65 311	68 311	71 624	74 919	79 775	87 901	94 642	93 449	91 436	89 054	87 714
37	70 420	72 304	69 299	66 480	65 577	65 507	68 550	72 233	75 350	79 926	87 971	93 969	93 390	91 257	89 134
38	63 418	70 255	72 345	69 424	66 571	65 758	65 664	69 089	72 662	75 491	79 987	87 613	93 950	93 227	91 264
39	62 209	63 280	70 239	72 455	69 533	66 713	65 881	66 192	69 442	72 760	75 524	79 625	87 561	93 738	93 235
40	61 206	62 045	63 305	70 322	72 536	69 639	66 857	66 333	66 510	69 551	72 788	75 232	79 607	87 338	93 763
41	60 902	61 043	62 031	63 397	70 398	72 691	69 797	67 354	66 622	66 594	69 559	72 376	75 211	79 427	87 342
42	66 992	60 765	61 026	62 080	63 505	70 542	72 813	70 233	67 641	66 680	66 609	69 331	72 335	75 017	79 453
43	72 433	66 788	60 751	61 057	62 143	63 660	70 647	73 279	70 484	67 683	66 685	66 280	69 233	72 179	75 005
44	75 843	72 192	66 800	60 795	61 098	62 216	63 793	71 060	73 519	70 515	67 646	66 299	66 220	69 102	72 151
45	76 884	75 584	72 150	66 800	60 767	61 153	62 301	64 191	71 296	73 516	70 482	67 378	66 256	66 061	69 098
46	78 110	76 609	75 525	72 141	66 820	60 818	61 311	62 747	64 412	71 306	73 475	69 997	67 303	66 095	66 058
47	79 042	77 749	76 489	75 447	72 099	66 845	60 858	61 693	62 932	64 390	71 238	73 141	69 891	67 155	66 081
48	81 470	78 583	77 612	76 403	75 365	72 039	66 857	61 152	61 870	62 917	64 316	71 087	72 994	69 683	67 094
49	82 629	80 806	78 412	77 511	76 286	75 260	72 037	67 102	61 264	61 848	62 828	64 054	70 962	72 766	69 640
celkem	2 587 706	2 556 405	2 540 786	2 532 690	2 522 245	2 518 369	2 515 408	2 528 860	2 541 311	2 541 882	2 533 179	2 493 914	2 476 865	2 448 870	2 425 820

Zdroj: Vlastní zpracování 2015, podle dat z ČSÚ